

मगर भाषा

(अथार मगरात)

कलास ६

(अ'गर' झ'स')

अ'स' अ'गर'

ग'स' ७

मिना

मगर भाषा

(अथार मगरात)

कलास ६

(अ'गर' वृ'स')

अ'ब' अ'र'त'

ग'स' ७

नेपाल सरकार

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

सानोठिमी, भक्तपुर

प्रकाशक : नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

© पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

वि.सं. २०७६

पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको लिखित स्वीकृति विना व्यापारिक प्रयोजनका लागि यसको पुरै वा आंशिक भाग हुबहु प्रकाशन गर्न, परिवर्तन गरेर प्रकाशन गर्न, कुनै विद्युतीय प्रसारण वा अन्य प्रविधिबाट अभिलेखबद्ध गर्न र प्रतिलिपि निकाल्न पाइने छैन ।

हाम्रो भनाइ

विद्यालय तहको शिक्षालाई उद्देश्यमूलक, व्यावहारिक, समसामयिक र रोजगारमूलक बनाउन विभिन्न समयमा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक विकास तथा परिमार्जन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइँदै आएको छ। विद्यार्थीमा राष्ट्र राष्ट्रियताप्रति एकताको भावना पैदा गराई नैतिकता, अनुशासन र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणका साथ आधारभूत भाषिक तथा गणितीय सिपको विकास गरी विज्ञान, सूचना प्रविधि, वातावरण र स्वास्थ्यसम्बन्धी आधारभूत ज्ञान र जीवनपयोगी सिपका माध्यमले कलासौन्दर्यप्रति अभिरुचि जगाउन, सिर्जनशील सिपको विकास गराउनु र विभिन्न जातजाति, लिङ्ग, धर्म, भाषा, संस्कृतिप्रति समभाव जगाई सामाजिक मूल्य र मान्यताप्रतिको सहयोगात्मक र जिम्मेवारीपूर्ण आचरण विकास गराउनु आजको आवश्यकता बनेको छ। यही आवश्यकता पूर्तिका लागि विद्यालय शिक्षाका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ को सैद्धान्तिक मार्गदर्शनअनुसार मगर भाषा कक्षा ६ को यो नमुना पाठ्यपुस्तक विकास गरिएको हो।

यस पाठ्यपुस्तकको लेखन तथा सम्पादन बम कुमारी बुढामगर र मनप्रसाद बुढामगरबाट भएको हो। यसलाई यस रूपमा ल्याउने कार्यमा पाठ्यक्रम विकास केन्द्रका महानिर्देशक श्री लेखनाथ पौडेल विषय समितिका पदाधिकारीहरु प्रा.डा. दानराज रेग्मी, श्री अमृत योजन तामाङ, श्री जयप्रकाश श्रीवास्तव, श्री अम्बरजङ्ग लिम्बू, श्री टुकराज अधिकारी र श्री इन्दु खनाल तथा मगर भाषाका विज्ञहरु श्री दलबहादुर घर्तीमगर, श्री शुकलाल घर्तीमगर, श्री जीवन बुढामगर र श्री सम्भोटा लिपिका स्रोत व्यक्ति श्री अजितमान तामाङको विशेष योगदान रहेको छ। यस पुस्तकको लेआउट डिजाइन श्री गगन सिंह पुनमगर तथा चित्राङ्कन श्री तिलक पुनमगरबाट भएको हो। उहाँहरूलगायत यसको विकासमा संलग्न सम्पूर्णप्रति केन्द्र हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछ।

पाठ्यपुस्तकलाई शिक्षण सिकाइको महत्त्वपूर्ण साधनका रूपमा लिइन्छ। अनुभवी शिक्षक र जिज्ञासु विद्यार्थीले पाठ्यक्रमद्वारा लक्षित सिकाइ उपलब्धिलाई विविध स्रोत र साधनको प्रयोग गरी अध्ययन अध्यापन गर्न सक्छन्। यस पाठ्यपुस्तकलाई सकेसम्म क्रियाकलापमुखी र रुचिकर बनाउने प्रयत्न गरिएको छ तथापि यसमा अभै भाषा प्रयोग, भाषाशैली, विषयवस्तु तथा प्रस्तुति र चित्राङ्कनका दृष्टिले कमीकमजोरी रहेको हुन सक्छन्। तिनको सुधारका लागि शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, बुद्धिजीवी एवम् सम्पूर्ण पाठकहरूको समेत महत्त्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा सम्बद्ध सबैको रचनात्मक सुझावका लागि पाठ्यक्रम विकास केन्द्र हार्दिक अनुरोध गर्दछ।

तिपण

रोल	रो	किसिम	पन्ना
१.	ज्यै ल परीम	रेए	१
२.	बामा पुप् ला लु ग्वाला	सिलु/आन	४
३.	धौलागिरी खागर	लहिन्य सर	१०
४.	दे ला दुड सेर: नन्दबहादुर पुन	जिन्नकी	१४
५.	नाना बैना	सिलु/आन	१९
६.	युड	रेए	२४
७.	चिती	-	२८
८.	गे पाड सन् दे ल नीम	लहिन्या सर	३२
९.	अडरेजी पाड घेउ सङ् गे पाड घेउ	तवारी जवाफ	३६
१०.	दान्वानी सिदे पति अताव	सिलु/आन	४०
११.	बेस चाउ धोरपातन	रेए	४५
१२.	कृपराम घर्ती मगर	जिन्नकी	४८
१३.	पापी युड	सिलु/आन	५२
१४.	गे छिन्दे कता ताने	गुस्ती	५५
१५.	कुखी हाड	रेए	६०
१६.	मुख्या गुर तुड अर्जी	-	६२
१७.	नाखा ल ज चाउ ता	सिलु/आन	६५
१८.	चन्द्र बहादुर बुढा मगर	जिन्नकी	६९
१९.	बखर्या खर्क	लहिन्य सर	७४
२०.	हिउँदा ला खेलो	सिलु/आन	७८

ज्यै ल परीम

गोध ल काड्का चुड्न्य, डा ज़ानी ?
लुलनी गल फिन्न्य दान्य बानी ।
डतिड तीउन्य कपची माल्च्यो आनी ?
पलेवा ब मकै ल मदम दी चाही सानी ।

दोन्द्या, भान्न्या, लिडुर्या, मो बदी डम ।
लेख ला आन्दी, कुर ला रि यिड सम ।
छिपून्या कबली, राडून्या भाजी डन् भ्या ज़र ।
गोध ला चान्या हारनून ता भोच्यो खेर ।

परीन्या लुलयाड जे बेला सन्स्यु बाच्यो ।
सेरयाड स गोथ ल चाहिन्य ज़म निच्यो ।
मोबाइल ल कोवा रू नाइ ताजाइच्यो ।
चान्या ईस्कूल, चान्या देरा हादे ज़ छेल्ल्यो ।

आखर ल मतलब :

ज्यै	: आमा, आमै
परीम	: अर्थ यान्य
गोध	: छ्वान, छाप, भुके
गल	: चानो, घघ
डतिड	: डन्ती, घतिड
तीउन्य	: तीइन्य
कपची	: कप, थनहर
माल्व्यो	: माले
दोन्द्या / भान्न्या / लिडुरया	: बख्या डन्
कुर	: मुल
यिड	: युड
भाजी	: काथ्या
लुल	: लकर्या, लुजा, भाउजा, छोर्या
राड्न्या	: थड्न्या
छेल्व्यो	: छुतैच्यो

धामा

१. जे गुर ये कैलिस्यु परीउ थैचीत्य ।

२. जे कलास ल सोगलै गा मिलाइस्यु परिचीत्य ।

३. मिला अछेर बगाल चान्या स परिचीत्य ।

जानी	लुल्याड
कपची	दोन्द्या
मकै मदम	लुलनी
सेर्याड	डतिड
भान्न्या	पलेवा

४. मिला गिन्सीन्या जवाक योच्य ।

क) ज्यै ये गोथ चुडन्य काडकानी स आगीनुउ ?

- ख) डतिड तितुन्य नैती चाहिउ ?
- ग) लेख ल नैती ये सम ताहुउ ?
- घ) जे भ्मीम ल नैती ल हारनून लेउ ?
- ङ) नैदा कोबा नाई माजाइन्या ?

५. मिला रला ये नैती अर्थ आयोउ ? पान्चीत्य ।

मोबाइल ल कोबा रू नाइ ताजाइच्यो ।

चान्या ईस्कूल, चान्या देरा हादे ज़ छेल्ल्यो ।

६. जे सेर याड रासन्या पुरानो भाका ला तोलो रेंए सस्यु रिसिचीत्य ।

७. जे ज्यै स पलेवा बारी त गिन्च्यो, ओतन प्जी लयन सस्यु गुर जन् थन्चीत्य ।

८. सेर रू ये नाति दातुउक सथैन्य प्जी लयन रेंए सस्यु परिचीत्य ।

९. मिला आखर नाइस्यु रला सर्चीत्य ओतन जे गुरजन् थान्चीत्य ।

ज़ा

ज़म

ज़र

बामा पुप् ला लु ग्वाला

-शुकलाल घर्ती मगर

जलजला त बराहा देउता राई या भिम लाइ बामापुप् हैदोर आउ बामा पुप् ल पुजा दाहु ने मिर, दुलिहुन्य मिर, यादे मेदे बारिन्य मिर, लु ग्वालार याबास याजैज्याउ । आउ पुप् ल बासिक बराहा देउता राई यानियम मानिउ परिय । ओखरेज चोखो जैव परिय ।

मस्त रीम डादे आउ पुप् ल तोबो लु ग्वाला मनि अलुरा स अबासिज्याउ । आउ य अलुर ने सय गोता यालेउ । सोम्बोलो अगुखी कार मनि यालेव । लु ग्वाला य अलुर दिनकाज ओल अकारा स छानाने ओदेक सवल्दे नौ पुप् ल ज बास अरबसैहुज्याउ । लुर

डादे आव राइ यासन यदेज बनै सिलो मनि अकमैज्याउ । ओल ग्वाला जैसिन्य अज्या भिमक यन दान्य यड सन भिम रड्ने अजैज्याउ । बेला बेलाक अजम अखेम्क अज्याय जम अरैदेज्याउ ।

तच्छा नो लु ग्वाला य अजम खेम्दे अलेउ । भिम डाइ अज्या य उकाला ल तुरून तुरून अभेल सापी, चीप, जम, वग स्याकरी सन मद्द घुर्दे रैदे योक् । ओदेक ओल मनि अलुर रैदे नव पुप् क हुके । अज्या भिम डाई बनै मस्त दिन काई अहुक । ओल लु ग्वाला मनि अज्या मनि बनै रेंडिकनी । अज्यालाइ हैदोक् “खै सेर्जा आछिम भिम डाइ कता कता नरैया ज्ञ्याने वस्तर ।” अज्याय सादे हैदोक् “तलाक माघ त मनि भिमडे नमाहु । गे नाइखार ल तोबो वग यासैव होकाइ नजुड रैदे डानैद्यान् ततेप मद्द मनि रैदे डानैद्यान सानी डा सेर्जा ।”

अज्या य अपाड थैदे बनै रेड्के । हैताकिन डा लुर लाई चाव स डार सबसै नड हनव । वग स्याकरी फिन्के हैलिदे अलुर लाई पार गथनैदे यार बसैकु अज्यावरी य वग स्याकरी लाई पत पत भुतिकिनि । चिरिवो चिरिवो मकै काड जैकेनी । ओकाइ ओदेक बनै राम स वग स्याकरी सन काड ज्योकेनि । मद मनि ओदे इस्याकेनि ।

छकाल्या लु ग्वाला घघ स सोदे अलुर लाई याररड्नाकु । हालेखा ने सय अलुरके तोबो मनि मालेर नौ पुप् लके । आउ रड्दे लु ग्वालाय अचेत चेवाँर ख मादेके । पुप् ल वल्दे बादे अज्यालाइ सोचयकु होकाइ लुर यामालेउ हैदोक् । अज्या मनि बिना चेतसज सोके । साच्चुज आदे होदे यार रड्केनि नेसै निलुर सन् सोम्बोलो निगुखि कारके कताज मालेर । पुप् ल के नि अज्याउरी याज चि लिज्यानि । इताउ विजोग ताउ रड्दे नेम्बोलोज हैरान् ताकेनि । आउ कता अताउ गिन लुर गिन कार कतादे याबाउ । आउके तोबो नुल्ज ताकेसानी । ओज्याउरीज नि सोग य होछ्याम् काड्मनि । माज्योनि बिना काडज निलुर सन् निकार यार खिम्नाकेनी ।

लेव वनभरि खिम्दे सिकेनी निलुर कताड ज मारदैनि । न निकार कताराड भुर, न निलुर किर । लाभरि वारिदे ओदेक लखतरान् तादे पुप् क हुकेनि । “ला य ज अरकैकिन मनि तोबो, नेबोलो चि कैव परिन्थ आलेखा लुर पार लाई के मार्कैव परिने सानी, कतादे याबाउ ? अवके तोबो अचम्म ज ताकेसानी सेर्जा” लु ग्वालाय अजेलाइ बैरागीदे हैदोक् । “कता जैन्यकि सेर्जा गिन खिम्का सम रनवन गिन खिम्देके मादैसिर सानी आछिम गिन इस्याया पराती घघ ज सोदे गिन्य खिम्ना ।”

फरि अपराती मनि यार खिम्नाकेनि मादैनि, मछे मनि यार खिम्नाकिनी मादैनि, टिमछे,क्वामछे, दिनकाज यार खिमरिजेनि अँह कटाडज न या स्यूल रड्नि न याकिउ थैनि । न निका अभुव थैनि । तसाताबार सम निलुर खिम्दे हैरान टाकेनि कटाडज मारदैनि ।

तसाताबार छ्यामका रिल ओल लु ग्वाला इसेदे अलेक अमड ल बराहा देउता य हैदोक् दि “ए लु ग्वाला नलुर नरखिम्देमनि नमारदै कुरू लेक आउ गेभिम ल जिन उज्याउरी य वग स्याकरी फिन्दे जिन कैके गेभिम जुथो ताके ओकाइ पार जिनलुर गेचि

मोदे गेरनैद्माच्यो ।” बराहा देउता य आउ अरो थैदे लुगवाला य हैदोकु “ओहो बराहा देउता हैताउ स डातर्फनि यन अबलेवचि लेव । डा कनाजयव परिय बरू, डाजै । डा लाइ माफी याव परिके । डालुर पार ज़ पुलैद्याउ परिके ।”

लु गवाला य आव अरो थैदे बराहा देउताय हैदोकु, “ए लु गवाला चाउस नना खुलिदे थैके, साचु ज़ नलुर पुलैदेने ताकिन, नड नबगाल ला पारेछाने घ्योव नसाँदा रूजिदे डा लाई याइके । होकाइ याज़ नलुर डारपुलैद्यान ।” आव बराहा अरो त लु गवाला मनि भन्के । छकाले जिरेमिरे क लु गवाला असन्सिकके अचम्म रड्दुकु । तसातावार सम माव अलुर सन् अकार के पार ज पुप् ल ज़ चि गथनिदे लिज्यार । सोमोलो अगुखि कार मनि बनै चि बुज्यार । आव सय माइक हैलिदे चाव स अमि कुनि कुनि अर रड्क मनि अज चि लिज्यार ।

लु गवाला य अलुर अकार रेड्दे अरेड अज्या लाई हैदोकु रड्साकी आवेला सम माव गिन लुर कता डाई याहुव । आछिम पार ज़ आकजचि लिज्यार सानी । अज्या य मनि अचम्म मानिकु । निलुर दैदे, अज्याउरी ज़ रेड्दे गजाई सिकेनी । अज्या लाई रि ल अमड ल बराहा देउता य हैओदोव, आव पुप् ल वग स्याकरी फिनसिउ होकाइ जुथो अताव, होकाइ लुभरि बराहा देउता य अरमोव । वगाल ला पारेछाने घेव साँदा याकिन लुर पुलैदेयान्य पार रो पजैद्योकु ।

नेम्बोलो ज़ बनै निरेड्जेक बार भाइ बराहा देउता सन बाइस बैनी बज्युर पार ज़ पलीकेर होकाइ बराहा देउता य हैयान्दुकु खै कि आछ्या रि ला गिन पाड अनुसार डा लाइ तोबो पारेछाने घ्योव साँदा यावपरिके । होकाइ लु गवाला मनि बनै रेडे रेडे बराहा देउता लाई अवगालज़ लाइकु । होकाइ ओल बराहा देउता लाइ ज़ नेसय लु साँदा मध्ये ल रूजिव परिड्कु । बराहा देउता लुरा य यावगालभरि याररड्रिकु, यार विनिरिकु । होकाइ तोबो पारे छान्य घेव साँदा लाई रूजिदे लाइकु । होकाइ लु गवाला लाई देउताइ हैदोकु आवो खर्कज़ आउ पुप् ल वग स्याकरि ताफिन्यो । जुथोकाथो ताजैयो । चोखो नितो जैच्योयो । आव पालाकके लुर या ज़ माकेर । फरि पालाकके मिर ज़ जेमा ।

आव रोत लु गवाला मनि मन्जुर ताके । ओकाइ खर्क ज़ आउ पुप् ल वग स्याकरी माफिन्कु । ओखरेज़ चोखो नितो जैदे नयकु । आजकाल का जलजला ल लु सन साँदाय अवलि भान्य चलन आउ वेला काई आताउ दि ।

आखर ल मतलब :

जुड	: मि मालेक नैसिउ वाग
तसाता	: सातावार
जिरेमिरे	: छकाल्या
मोदे	: मारन्ने, मोसिन्य

धामा

१. गुर य अपरिव थैदे मेला तवारी ल जवाक हैलिच्योके ।

- क) लु ग्वाला अलुर खागोता यालेउ ?
- ख) बामा पुप् ल कता जैदे भुठो अटाउ ?
- ग) ग्वालाय अलुर खाला सम अरखिमो ?

२. मेला रो सुइ हइअलेव सन्च्योके ।

- क) तलाक माघ त मनि भिम्दे नमाहु गेनाइखार ल तोवो वग यासैव ।
- ख) चिरिवो चिरिवो मकै काड जैकेनी ।
- ग) नड नवगालला पारेछाने घ्योव नसाँदा रूजिदे डा लाई याइके ।

३. मेला तवारी ल जवाक सरच्योके ।

- क) भिम डाइ अज्या य कता कता ज़्याने बस्त अरयदेउ ?
- ख) लु ग्वाला य अलुर कुरू यामाव ?
- ग) जलजला ल लु सैने चलन खर्काइ अचलिव ?
- घ) बराहा देउता य लु ग्वाला लाई अमडल कैकै अदोव ?
- ङ) लु ग्वाला य अकार खागोता या लेव ?

४. मेला आखर लाई चाव जैदे पारिच्योके ।

भिम, ज़म, याज़, पुप्लज़, लिज़्यानी, पार ज़

५. मामिलिव लाई मिलैदे सरच्योके ।

भिम, पुप, बग, घुखिका, तोभो, गवाला

स्युसिन्य यन

जेनाइखार याल हैयालिज्याउ तोबो सिलु जेसेररा स स्युसिदे हुदे जे कलास ल हैलिच्योके ।

६. जैसिव रइदे रला जैच्यो ।

जैसिव : लु ग्वाला पुप् ल अइस्याज्याउ ।

लु ग्वाला पुप्ल इस्याय ।

क) नेसय लुर यालेव ।

ख) वग स्याकरी फिन्दे कैकु ।

ग) लु ग्वाला मनि मन्जुर ताके ।

७. मेला रलार लाई जैसिव स्याउ जैदे सोंकिसिमडा य कापी त सर्च्योके ।

जैसिव : लु ग्वाला बन्दे बाके ।

लु ग्वालानी बन्दे बाकेनि ।

लु ग्वालार बन्दे बाकेर ।

क) लु माके ।

ख) बराहा देउता रन्के ।

ग) गुखि का भुके ।

८. जोरा मिलैदे काफि त सारिच्योके ।

सोन्य रि ल

मस्त इस्यान्य

लाक थोको

वान्य चुसिने

९. रोत्ता र्रो पालो पालो स परिदे जे कलास ल यार सथैच्योके ।

१०. मेला आखर चाउ स परिदे यार सथैच्योके ।

नाइखार, पुप्, ज़म, चीप, भ्नीम, मद्द, वाड

११. परिच्योके, सन्च्योके होकाई जैच्योके ।

क) डा लुर बसैदे डाहु । होकाई मद्द स वग स्याकरी गिन् कैया ।

ख) आछिम मनि गे भेडार मादैसिदेकेर ।

ग) बगाल ला पारेछाने घेव नव साँदा लाइ ज़ यान्या ।

घ) बनभरि खिम्देमनि गिनमारदै । नौर कतादे यावाउकि ।

रोत्ता रला त प्रयोग ताव डा, गिन्, गे, नड, नौर आखर र । आवर मिन य अपो ल सर्च्योके ।

धौलागिरी खागर

-दल बहादुर घर्ती मगर

नेपाल ल भ्या ज खागर लेर । नौ मध्य ला धौलागिरी खागर ल मिल्लान फेका स्वरूप ल तुबु अँन्चल ल मिन नाइसिखे । आउ अंचल भिल मगर जाती भ्या संख्या ल लेर । धौलागिरी ना फेका अथार मगरात सुनु अझ फेका मोलो छेतर है लेद सेसिने । आउ ताहुय तुबुनगन बगिउ घेप्पा भै ल मिन खसान्त पाड लान काली गण्डकी है लेर । धौलागिरी ला पोला मिन र अथार मगरात पाडा लान नाइसिउ लेर । बागलुड बुतिबाड, खर्बाड, दर्बाड, बेनी, कुस्मा, बाजुड, लेस्पार, सिख, कोबाड, मान्द अर्थ लेर । धौलागिरी लान खानी ल बिकास बनै ताहुय रूना धनल भाखुरी, खुग, कर्नाल, नर्सिडा, दमा, फुडा, माना, पाठी, रोच्या ओ भै चलन ले ।

तुबु रो रूना धनल काल्या पैसा फेका गे पुर्खाकाला द, याचलाउ चलन ताखे । काला थर ला मगर लेर । अथार मगरात ल आना होना लेर । नौ मध्य बागलुड त गे

पाङ गुस्ती दाद सेसीन्य दान्यर लेर । धौलागिरी ल भ्याज रंडने पो कमाइ दाने बस्तर निज छ्या माले । बागलुङ गे पाङ मुस्ती दाने संख्या छ्या माले । इस्कूल ला पोस्तक र मालेउ ये औसर खिम्ने र पाङ सन्ने सिसिने कर लागिज्य । धौलागिरी ला भ्या भाका ल रैसी र यानिमया है लिउ ह्याय दाने चोखा मया है लेने अर्थ ता साले जो, लस्के, अभिजाल भाका र घेउ बगाल ये रैसर । सोरथी, मारूनी, स्यार । बागलुङ, म्याग्दी, पर्वत, मुस्ताङ ख्वात खुबा ला बेस रमाइलो ता । उत्तरलान खिम्गा धौलागिरी खागर गे साची मान्दु ता ।

आखर ल मतलब :

खाग	: बेस भिउ ताने पो
फेका	: हाका, डादेका, हिमाल
भ्मीम	: र्मी चुने, रूने पो
पाङ	: गुस्ती
सपुर्खा	: बाबु, बाजु जिन्तु यपाला
सिसिने	: मासन्सीउ गुस्ती सन्ने
यानीमया	: स्लु संरल गित गाइने
मान्दु	: हुदु हुदु
रूना	: तामा

१. रो ओ फेका रला (आच्छेद) गुर लान थाद्द हैलेच्यो ।

२. मेल्ला गिन्सीउ जबाक है लेचो ।

क) धौलागिरी खागर ल मिल्लान फेका स्वारूप नि नाइसिखे ।

ख) खसान्त पाडलान नि है लेर ?

ग) धौलागिरी लान खानी ल बिकास बनै ताहुय नि चलन ले ?

घ) यानीमया है लिउ ह्याय दाने नि मया ता ?

३. करण लेखिन अकरल द अकरण लेखिन करण भाच्यो ।

यासिउ : नेपाल ल भ्या ज खागर लेर । (करण)

नेपाल ल भ्या ज खागर मालेर । (अकरण)

अंचल ल मिन मानाइसिखे ।

मगर जाती भ्या संख्याल लेर ।

रोच्या ओ चलन ले ।

धौलागिरी खागर गे साची मान्दु माता ।

४. मेल्ला हैदास्यु सम्बन्ध ल र्भारास कलास ल गुस्ती दाचो ।

क) धौलागिरी चाउ पो ।

ख) गे पुर्खा लान रूना ओ नि चलन ले मेने माम ।

५. चाउ स रडद परिर्च्यो ।

अथार, धौलागिरी, रूना, म्याग्दी, रूम, कुस्मा, कोबाड, बोबाड

६. अछेर ल प्रयोग दाद रला गभाच्यो ।

खागर, खुगु, धौलागिरी, साची

७. जे युडला तुबु जिल्जा ल सोर्द कलास ल सथात्चो ।

८. रोला छिन्ता रला (अनुछेद) परिद तुनो सोर्चो ।

धौलागिरी ल भ्याज रंडने पो कमाइ दाने बस्तर निज छ्या माले । बागलुड गे पाड मुस्ती दाने संख्या छ्या माले । इस्कूल ला पोस्तक र मालेउ ये औसर खिम्ने र पाड सन्ने सिसिने कर लागिज्य । धौलागिरी ला भ्या भाका ल रैसी र यानिमया है लिउ ह याय दाने चोखा मया है लेने अर्थ ता साले जो, लस्के, अभिजाल भाका र घेउ बगाल ये रैसिर । सोरथी, मारूनी, स्यार । बागलुड, म्याग्दी, पर्वत, मुस्ताड ख्वात खुबा ला बेस रमाइलो ता । उत्तरलान खिम्गा धौलागिरी खागर गे साची मान्दु ता ।

९. मेल्ला गिन्सीउ जबाक सोर्चो ।

- क) धौलागिरी ना कइ दाद सेसिने ?
- ख) काक रडने पो कमाइ दाने बस्तर निज छ्या मालेर ?
- ग) घेउ बगाल य नी रेसिर ?

१०. ब्याख्या दाचो ।

- क) धौलागिरी कुदु पो सोर्चो ?
- ख) काउ खुबा ल बेस रमाइलो ता ?

दे ला दुड सेर: नन्द बहादुर पुन

नन्द बहादुर पुन 'पासाड' संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल ला दुड सेर ताईस्यु लेउ । मड्डर लन् दे ला सोगल तन् तड ता पो त तापन्या रू ओल् ज । नका पो त हाक २०७२ रीम कातीक १४ ओतन २०७४ रीम चैत ४ छिम्क नें खेप का नाल्त चुनाउ आभेडुउ । दे ला दुड सेर ताहुउ हादे नन्द किशोर पुन 'पासाड' लिस्यु सैज्यावाड । नेकपा (माओवादी) ल यम त २०५२ रीम फागुन १ ल्हा कन् तिरिसिन्या १० रीम्का सशस्त्र जनयुद्ध ल जनमुक्ति सेना ल कमान्डर ताहुउ । नका समाई तन् ओल जन् 'पासाड' आचै मीन डन् भ्या रूयाड रासहुउ । आजरम २०२२ रीम कातीक ७ छिम्क बौ रामसुर सन् ज्यै मनसरानी ल फु लन् रमजाली पुन मगर जाहन ल आका परिवर्तन गाउँ पालिका २ ने लम्मर ओदा, राडसी भनभने रोल्या ल ताहुउ । ओल ५ रडा भाइ सन् २ नें बैनी लन् माइला जा दी । परिज्याउकै जडकोई मारीबाड चुडन्या हस्तमाली पुन स यिड ला बिहा नेदोउ । न्योलो लेपा ज्ञानी लेउनी । लुल् कै भारत कालापार मनसुरी रामपुर ल यम ब आवउ ।

ओल ८ रीम योकुउक ईस्कूल ल मीन सरनाउ । लिबाड बाल कल्याण मा.वि. ल सिसयाड ल राजनीति त हादे बाउ । प्रसासन ये राजनीति सन् ईस्कूल तोलो राईन्या च्याई योवा पानै थबाड ईस्कूल ल परिनाउ । ओतन २०४२ रीम ल एस.एल.सी. पास ताहुउ । महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस दाड्ड ल परिउ । आक राजनीति शास्त्र लन् एम.ए. पास लिया । राडसी हाई ईस्कूल ल थाई गुर ताईस्यु आपराहुउ । खेल भ्या निजास्यु सोगल तन् आयिड ला खेल भलिबल दी । लिबाड ल परिउक गुर कृष्ण बहादुर महारा स सइसिस्यु भन् हादे बान्या भ्या जाडर राउ । लुल लेउकन ज खप्सीन्या माछ्याईन्या बानी लेउ ओल् स । हाता रिसिन्या अचाकली सनुउ । भुइ लन् दर्जन का दर्जन रूयाड जन् तुपुदुन्या सीप ला रू लिन्या सोगलै सइरा ।

माओवादी जनयुद्ध तिरिसिउ हादे ज 'पुन' जोड दोइसी ओड सइन्या लिन्या प्रसासन ल हुकुम लेउ । २०४६ रीम छिन् ला सरकार लन् "डै ल याइ" रानाईन्या पैला रू ओल् ज । २०५१ रीमका चुनाउ छिन ल ईरीबाड चपका जातरा लन् कोलोल्या तिलड्ड डयाड ताप्स्यु गुली राआपुउ । ओल भुइ ये होइस्यु धोडुउ । गुली आ दाबरया कुइ त नाहुउ, न्योलो रू सिउनी । नका छिम् कन मोसिस्यु बाउ जनयुद्ध ल । हादे ज भूमि जिड लन् २५ मितरका सुरूड आजातुउ । २०६९ सन् २०७० रीमका महाधिवेशन सन् सम्मेलन लन् केन्द्रीय सन् स्थार्इ समिति सदस्य त आभेडुउ ।

२०५२ रीम ल तिरिसिन्या माओवादी जनयुद्ध त होलेरी ला सहकमान्डर जिम्मा लेउ । माओवादी ये फौजी तरिका विकास जातुउक सोगल तह त कमान्डर ताहुउ । २०५३ ला स्ववायड सन् २०५५ रीमका टास्कफोर्स ल कमान्डर येन आदोउ । २०५६ रीम छिन ला सोगल सैनिक ला येन आजिम्मा ज ताईनाउ । प्रचण्ड ये सुप्रिम कमान्डर राइवा पानै जनमुक्ति सेना ल प्रमुख ताहुउ । ओल जन् गुरिल्ला वार फेयर सन् अर्बान वार फेयर तालिम दोइन्या सिपालु रू मानिर । कमान्डर त हिनुउ छिन्त पछिउ नेपाल ल आजिम्मा लन् चलिन्या सोगल लदाई त काडै माहारिदा । दुनै, जुम्ला, अछाम, अर्घाखाँची, दाङ, म्याग्दी, गाम, लिस्ने लदाई शाही सेना ये आहारिन्या बेलाक कमान्डर ओल्ज लेउ ।

सान्ती ल लाइन्या येन 'पासाड' ल सीप ये गिन्या बल आयोउ । नका बेला ल जनमुक्ति सेना जन् दिड्ज्यान्या आजातुउ । ७ गोता डिभिजन ला कमान्डरयाड सोगलै ओल् जन् राकोनुउ । सान्ती जाइन्या नाल्त रान्या संयुक्त राष्ट्र संघ ला मिसन अनमिन ल जीएमसीसी ला भाइस कमान्डर ताइस्यु सान्ती जाइन्या सन् सेना समायोजन बारी ल भ्या ज चान्या येनयाड आदोउ । अनमिन स चान्या तरिका सन् बुद्धी सयोस्यु कचहरी ल छेन आनातुउ । येन दान्या बेलाक ओल् जर्मनी, स्वीट्जरलैन्ड, नेदरलैन्ड, नर्वे, बेल्जियम, फ्रान्स, चीन, भारत, बर्मा, थाइलैन्ड दे ल ताप्स्यु नेपाल ला सान्ती येन बारी ल आपराहुउ ।

ओल् सैनिक कमान्डर सन् राजनीति त जा माइदी, सिप लिन्या रू ब दी । जनयुद्ध ल तरीम छिन्त ओल्ज १२ बोरका बन्नुअ आजातुउ । सिप बारी त खिम्या जिम्मा ओल्ज रइस्यु श्री-नट-श्री राईफल समनका भ्या किसिम ला हत्यार, पुर्जायाड आजातुउ । पो पो ला चलन याड रइस्यु, बुजिन्या तरिका डन् आधारभूत सैन्य शिक्षा ल पाठ्यक्रम भाग १-५ तयार आजातुउ । नका ग्यान तन् ज माओवादी ये सैन्य तालिम दास्यु लदाई आदोउ । साहित्य सरन्य त ब स्वाई यिड लिया । २०५१ रीम ल "रूयाड सन्सी ज्यार, सो ज्यार" लिन्या रेंए सोगल ल यिड ल चुड्ज्याया । लदाई बेलाक "गे

ग्याम्न्या रूयाड, आन्दी ल जायाड दी” लिन्या रेंए, ये तबर आछेनुउ । सान्ती ताहुउ छिन्त आसरन्या पोस्तअ् ‘इतिहासको रक्तिम पाइला’ नेपाली सन् अडरेजी पाड त छापिसिन्या लेउ ।

२०६९ रीम जेथ १७ छिम्क आमी न्योलो ज रोल्या कोल्प्या हरूउ । नका समाई ला सरकार सन् नेकपा (एकिकृत माओवादी) पार्टी डन् विदे लाइस्यु ओसा दान्या रालेउक, माबन्दा ओल । एअर एम्बुलेन्स तयार राजातुउ । अस्पताल भर्ना ल सिडकन व आलै सिडा, विदे माहिनडदी लिस्यु अदिउ । दे ला दुड सेर ये दे ल सान्ती जाइन्य नाल्त गिन्या येन आदान्या त संयुक्त राष्ट्र संघ लन् पदक २०६७ ओतन नेपाल सरकार लन् जनसेवा श्री पदक २०६९ आदोतुउ ।

आखर ल मतलब :

आचै	: चै, छुत्त मीन
सोगल	: पार, पाएँ, स्यान्तै, ख्वात
ताइस्यु	: तादे, ताइदे, ताद
सैज्यावाड	: सरेकेर, सरेर
तिरिसिन्या	: सुरू तान्य
थल	: गाल, थल्सीउ
सिस	: परिन्या रू
यादे	: तोदे, तर्दे, रोदे
आका	: आर्का
निज्यास्यु	: निज्याद, युड लागीदे
तिलड्डा	: पुलिस, सिपाई
खप्सीई	: पोअ्सिन्य, तुप्सीन्य
छेड्ज्यारा	: पाड्ज्यारा, गुस्तीदार
आपछ्याहुउ	: चिउदे, खिम्दे
होड्स्यु	: धलै द
आबुल	: ओक्याड
नाल्त	: लागि
रोल्या कोल्प्या	: मृगौला
राकोनुउ	: यापतहुउ, विस्वास
लाड्स्यु	: बइदे, लाड्द
रेंए	: गीत, कविता

१. नन्द बहादुर पुन ल बारी त गुर ये आपान्न्य, चान्या स थैचीत्य ।
२. इका रौ पालो स तोलो ये परिचीत्य, अपुरयाड थैचीत्य ।
३. पुन ल यिडका खेल भलिबल मन, जे नै खेल चाउ जेदाच्यु ? जे खार ल छेड्चीत्य ।

४. मिल गिन्सीन्य जवाक योचीत्य ।

- क) गो दे ला दुड् सेर ल जरम काड खक ताहुउ ?
- ख) दुड् सेर ल मेमा ल मीन नैती ?
- ग) अनमीन दासिन्य नैती ?
- घ) सैनिक कमान्डर ताईस्यु नेपाल ला कान्देका पो जिम्मा आरतुउ ?
- ङ) काडा लदाई लन् तिलड्ङायाड जन् भुइ ये होड्स्यु मोसिउ ?

५. मिला तरिका स रला जाईचीत्य ।

- खिम्च्यो: तोलो रू लेउ ।
- न्योलो रूनी लेउनी ।
- भ्या रूयाड लिवाड ।
- तोलो सिस
- न्योलो सिस
- भ्या सिस
- तोलो गुर
- न्योलो गुर
- भ्या गुर

६. दे ला दुड् सेर ताहुउ हादे आदान्या सोमलो येन सस्यु जे गुर जन् थन्चीत्य ।

७. मिला आखर नाईस्यु रला जाइचीत्य ।

- रामसुर भनभने सान्ती यिड रूयाड
जातरा तिलड्ङा दाबर्या येन भ्मीम

८. जे नड्डर ला सन्न्या रू ल बारी ल जे सेरयाड स गिन्स्यु त पाआ पन्ना सस्यु गुर जन् थन्चीत्य ।

९. मिला लयन परिस्यु नै जे बुजिच्यु ? कलास ल छेड्स्यु तुन्न्या जाइस्यु सरचीत्य ।

२०५२ रीम ल तिरिसिन्या माओवादी जनयुद्ध त होलेरी ला सहकमान्डर जिम्मा लेउ । माओवादी ये फौजी तरिका विकास जातुउक सोगल तह त कमान्डर ताहुउ । २०५३ ला स्व्वायड सन् २०५५ रीमका टास्कफोर्स ल कमान्डर येन आदोउ । २०५६ रीम छिन ला सोगल सैनिक ला येन आजिम्मा ज तार्इनाउ । प्रचण्ड ये सुप्रिम कमान्डर राइवा पानै जनमुक्ति सेना ल प्रमुख ताहुउ । ओल जन् गुरिल्ला वार फेयर सन् अर्बान वार फेयर तालिम दोइन्त्या सिपालु रू मानिर । कमान्डर त हिनुउ छिन्त पछिउ नेपाल ल आजिम्मा लन् चलिन्या सोगल लदाई त काडै माहारिदा । दुनै, जुम्ला, अछाम, अर्घाखाँची, दाङ, म्याग्दी, गाम, लिस्ने लदाई शाही सेना ये आहारिन्या बेलाक कमान्डर ओल्ज लेउ ।

१०. जे नड्डर ला तोलो सेर रू ल जीन्नकी गिन्स्यु सरचीत्य ओतन जे गुर जन् थन् चीत्य ।

हाका छेन, मड्डर दे ला तोलो नड्डर ल न्योलो मेमा लुल्नी लेउनी तो । ने बौ-ज्यैनी लुल नेलिउकै सिनिया पाइनै तोक्यानी ताहुउनी तो । तोक्यानीनी नड्डरलाड सकाइ ज़्यान्य ओन्य निउयान घिउनी तो । नेकड कुइ त च्याङ्गन्य ताहुनी । नड्डर ल नम्या दाउयान मोसिउनी । खायाङ्क नड्डरलाड जन् चोइ परिकन, नेघोरूउ तो । ने जन् व नाइ बोरकन, येन परिकन, नड्डरलाड घोर्रा तो । छिनडन नकानी माथो माथो धामी ताहुनी तो । चान्या धामी रड्स्यु धापायाड चुङ्गन्य नाल्त दुसिरा तो । आ नाना तचि हा त्, यहुउ, आ बैना छिन्त साहो भिम ल यहुउ ।

तप्सी ल भूमि ल परिन्थ आ नाना त रिम, ने रिम कै ज़ भ्या जायाड आदोतुउ तो । ज़ायाड तबर दोतुउकन व सोमलो जा बान्चीवाड तो । ज़ायाड सधिन्य ल नाल्त नका ल ज़्या-योनी जन् तबर खाउ तो । छिन्त आ यो बै सिदा तो । आ यो सिया पाइनै बौ माल्न्या तोक्या-तोक्यानी ज़ायाड जन् सधिन्य येन आ डै त परिउ । तप्सी भूमि ल परिन्था, ओल्ज ज़ामा, आयो सिन्था, ताइस्यु ज़ायाड सधिन्य खाउ । खायाङ्क नड्डर ल

नम्या दास्यु, हुल-आल निस्यु आ ज़ायाड जन् सधिहुउयान आदोउ तो ।

तयञ् आ जायाड करेस्यु ह्रूवाड तो । आ जायाड ल करेन्या फु सपलिङ्ग्य ल नाल्त नड्डर ल ज्यन्या निउयान बाउ । त भ्नीम ने भ्नीम लिउयान नड्डर ल सोगल ल भ्नीम आदोहुउ तो । नड्डरलाड काङ्कैज ब आ जायाड ल नाल्त ज्यन्य मायोदरा तो । बाउयान आ बैना भ्नीम ल तापुउ । आ नाना ल आहा मोलन्या रड्स्यु आ बैना तचोइ खड्डरिड ताहुउ । आ नाना जन् आगिनुउ, “काङ्कैज नरानु नाना ?” आ नाना ह्रूयान आपानुउ, “डा जायाड करेस्यु, हरस्यु सिडा लिदरा ! नड्डर ल ज्यन्य काङ्कैज मायोरदी, ओतन डाराडु ।” आ नाना जन् आदोउ, “ताहरन नाना, डा डै ल स्यारयाड तबर ताइज्यारा, आछिम खिमस्युत्य, नड जन् ताम नम्या योडा ।” आदाउक आ नाना हेसाडुउ । डा बैना स यिड ला छेन् छेइडा, अइ बै नान्सीडा लिस्यु । आ बैना ल स्यार सतुउ तसीउ तो ।

डै ल तबर चोइ फन्का लाइस्यु स्यार सइस्यु आखेम्स्युउ तो । हुदे फन्त ओइका ओइपा यादे हिना पाइनै आ बैना जन् अइहिनड आधोउ, आ बैना ये आ नाना जन् आगिनुउ, “डा स्यारयाड सइस्यु नखेम्स्युदनु?” “अँ बे, हुदे फन्त ओइपा बै वुम्दा डा अइबाड”, आ नाना ये अइलेउ । आ बैना ये डै छपुउयान ताम नम्या चिनाउ । होन्स्यु आराज्याउक आ डै ल तोलो स्यार आदोतुउ तो । डै ल स्यार दोइवा पाइनै आ नाना जन् आदोउ, “नाना ! डा नड जन् नम्या मायोडदी । आ नाना ये अइ लेउ, “दनाड नम्या मायान्य ?” “इ स्यार ! दनाड डा स्यारयाड सइस्यु माखेम्स्युन ?” तोलो स्यार आथनुउ तो । तचोइ न्योलो ज़ यिसिउनी तो । आ बैना जन् ज्वाइ यिडसिउ परिडुउकन बै अइज माभन्दा तो ।

आ बैना भ्या ज़ चित्त्यानी लेउ तो । आ नाना धाङ्ङिल कुइ त आ भ्नीम् ह्रूउयान वलुउ । यम ल आ बैना ल यड परिया तो । ओल ह्रूयान आहिन्ज्याउक अपुरयाड ब हरज्यान्या गा आथतुउ तो । नकायाड ता रूयाड माताइस्यु आ बैना ये खानुउक अबनाइन्या, माचान्य कापना ताम दि तो । छिन्डन राहरज्याउकता आ सइ बै पान् तो । चान्या ताम ल बालायाड घोन, दुउ, धनसार सपलिङ्ग्रा । गे बै उम अइ सपलिङ्ग्या । गे जन् दनाड हेलाइ दोर । आ नाना जन् ताम ये आपानुउ तो, “गे सोगल कापना जन् न सुर ल दुत्य, ओतन न भ्नीम ल हिन्स्यु उमयाड ल भोते ।” ताम् ल कपना लाइस्यु हिनुउ । आ जायाड ज्यन्य दनाड माहोनन् लिस्यु, ह्रूवाड तो । आ जायाड जन् आदोउ, “ताहरच्यो गेमी ब तय चान्या ल्हा अइराया ।” ताम ये आपान्या मन सोगल आ उम ल आभोकुउ । नका छिम्क आ जायाड स सोगल नै ज माज्यास्यु रूकुवाड ।

छिन्ता छिम्क छकाल्या ताम आभोन्या उमयाड ल आखिमुउ तो । सोगल उम

ल ताम पलिङ्ज्याउ तो । सोगल आ ज़ायाड जन् ब आथनुउक, हलाआ ताहुवाड तो । आ ज़ायाड जन् आदोउ, “इका ताम जन् ज़्यान्य माङ्दी सोग ल गे यडल वाङ्ग्या ।” ताम, पलिमा वाङ्ग्य महिनाल नम ब वाउ । यड ल ताम रावाहुउ । नका यड ल अपुर रिम ला तन् भ्या सहुउ । आ ज़ायाड हेसाङ्गुवाड । नङ्ङरलाड ब नका ल यड ला सङ्ग्य रङ्ग्यु हलाआ ताहुवाड । नका ताम् भ्गीम ल घोन, दुउ, धनसार, काङ्गै मासुनुउ तो ।

गिन्या रूयाड ल मान मानाङ्ग्य, इङ्ग्या बस्त जन् मया मादान्य, माचादी । आ बैना सोगलै ल माचान्या रू ताहुउ । अन जन् चान्या स मादुउन्त्य, खेर जाङ्ग्य, आ बैना हाका साहो छिन्त तप्सी ताहुउ । अन चान्या स वाङ्ग्य, दुउन्त्य, ज़्यान्य खेर माजाङ्ग्य, हिउन्त्य आ नाना हाका तप्सी छिन्त साहो ताहुउ ।

आखर ल मतलब :

हाका	: डादेका
जामा	: भावा ज़ा दोङ्ग्या मेमा
छेन	: रो, गुस्ती, रोइ
नङ्ङर	: नाङ्खार, नाखा
तप्सी	: कङ्गाल, गरीब
आयो	: ओ रे
यिङ्गिसिउ	: सम्भाना
खडरीड	: भसड
नम्या	: ज्याला
काङ्कैज	: कोज, सुज
ओइपा	: ओइका घाम
यिड ला	: युड ला
चित्त्यानी	: लोभीनी
तबर	: मस्त, भ्या, कुदु, माखा
दनाड	: कोरो, कोजाजो
ताम	: चिका
पलिमा	: पिमा, धुमा
धनसार	: अन नाङ्ग्य सिङ्ग ल जा
नका छिम्क	: नो दिन

१. इका सिलु जे गुर ये आपानुउक चान्या स थैचीत्य ।

२. जे कलास ल पालो स परिउयान सोगल जन् सथैचीत्य ।

३. जे ज्यै, जे मागी, जे माजीयाड मया मादासिरच्यो ? गिन्चीत्य, थैचीत्य ।

४. मिला तवारी ल जवाक योचित्य :

क) तोक्यानी ने कड कुइ त च्याडनिया पाइनै कइ लिस्यु मोसिउनी ?

ख) नाना सनूर बैनानी कइ कइ ताइन्या भ्मीम ल यहुउनी ?

ग) आ नाना ये यम ल नै आरडुउ ?

घ) आ नाना जन् जायाड मोन्य दनाड खाउ ?

ङ) तोक्यानीनी कैलिउयान घिउनी ?

५. जे काफी त सरचीत्य ।

तयथ् आ जायाड करेस्यु हरूवाड तो । आ जायाड ल करेन्या फु सपलिङ्ग्य ल नाल्त नड्डर ल ज्यन्या निउयान बाउ । त भ्मीम ने भ्मीम लिउयान नड्डर ल सोगल ल भ्मीम आदोहुउ तो । नड्डरलाड काङ्कैज ब आ जायाड ल नाल्त ज्यन्य मायोदरा तो । बाउयान आ बैना भ्मीम ल तापुउ । आ नाना ल आहा मोल्न्या रड्स्यु आ बैना तचोइ खड्डरिड ताहुउ । आ नाना जन् आगिनुउ, “काडन् नरानु नाना ?” आ नाना हरूयान आपानुउ, “डा जायाड करेस्यु, हरस्यु सिडा लिदरा ! नड्डर ल ज्यन्य काङ्कैज मायोरदी, ओतन डाराडु ।” आ नाना जन् आदोउ, “ताहरन नाना, डा डै ल स्यारयाड तबर ताइज्यारा, आछिम खिमस्युत्य, नड जन् ताम नम्या योडा ।” आदाउक आ नाना हेसाडुउ । डा बैना स यिड ला छेन् छेड्डा, अइ वै नान्सीडा लिस्यु । आ बैना ल स्यार सतुउ तसीउ तो ।

६. धाडिल पो ल लहिन्य छेलस्यु नाइचीत्य ।

क) मड्डर दे ल मेमा लुलनी लेउनी । (तोलो, न्योलो, सोमलो)

ख) आ बैना ये आ नाना जन् आ डै ल सतुउ आपरिडुउ । (स्यार, पजम, पसम)

ग) आ बैना ल यड ला तामयाड । (साइज्यवाड, खप्सिज्यवाड, हरज्यवाड)

- घ) आ नाना छिन्त साहो आताहुउक आ बैना ताहुउ । (तप्सी, साहो, सम्पतवाल)
- ड) इडन्या वस्त जन् मया मादान्य । (चाउ, माचाउ, भ्याउ)

७. मिला गिन्सीन्या तवारी ल जवाक सर्चीत्य ।

- क) मड्डर दे ला काडकानी तोक्यानी ताहुउनी ?
- ख) तोक्यानीनी कदाइ मोसिउनी ?
- ग) तप्सी ल भ्नीम ल यडन्या नाना ये आ जायाड जन् कदाइ आसघितुउ ?
- घ) आ नाना ल आ जायाड दनाड हरूवाड ?
- ड) आ बैना ल स्यार सड्स्यु खेमुउकन नै दोइन्य छेन लेउ ?
- च) आ बैना ल यड ल नैती हरज्याउ ?
- छ) आ नाना कदाइ साहो ताहुउ ?
- ज) इका सिलु तन् नैती जे हिउसिच्यु ?

८. इका छेन् काडका ये काडका जन् आपानुउ ? यिड्स्यु सरचीत्य ।

- क) काडन् नरानु नाना ?
- ख) डा जायाड हरज्यवाड ।
- ग) न स्यारयाड सड्स्यु खेम्दडा ।
- घ) गो सोगलै जन् न सुर ल दुत्य ओतन न भ्नीम लाड्स्यु उमयाड ल तचि तचि भोत्य ।
- ड) दनाड डा स्यारयाड सड्स्यु माखेम्स्युन ?

९. मिला मुल आखर तन् मुलथुम जाइचीत्य ।

खिम्च्यो : यिड् + उ = यिडुउ

साइ + वाड = साइवाड

छेन + उ = छेनुउ

सन्, रड्, बान्, खेम्, सड्, खान्, आप्

१०. रू ल यिड चित्त्या ताहकन जिन्नकी ल कैताहुउ ? लिन्या अर्थ ल सिलु सर्स्यु गुरु जन् थन्चीत्य ।

युड

-शुकलाल घर्ती मगर

माभन्के लेव्स आवज तान्य बनै काउ ।
भन्के लेव्स आवज ताने बनै ताउ ॥
कोमिराइ यायुड पत्पत् मोल्दे मनि घावा
कोमिराइ यायुड चम् बन पलाडो चाव ॥१

चाव यन दान्य पार लाइ पैन्यामनी आवज ताके ।
आवलाइके कैजैदे पुर्मुसरी य अजैव हैडादो डाके ॥
आवज घरे जिमु पाइतम् अखड हुले हुले ।
फकव परिय दुतै दुतै आव लाई खुले खुले ॥२

उरूय चाव अजैव अजेव रड्दे कैलेक अमी तुय ।
मिराय चाउ याबस्त अरड्क कैलेक अमनि कुय ॥
अपील सतेबो कैलेक चिर युड्नाव मिर लाई रड्दे।
नाड्खार हलैरिव कैलेक अबैसय सिनेतादे मड्दे ॥३

कताक आवज ताय लुडस्याउ त्वाड्किव खाव ।
कताक आवज ताय सन् स्याउ नबो मुनो चाव ॥
रड्क जिमु तादेमनि मालिदेज मातान्या मिल्लाई चिर ।
आव अमालेकिन्के मिभरि पारज तघरि तज सिर ॥४

आखर ल मतलब :

काव	: कान्या
ताव	: डमो, डम्न्या
त्वाड्किव	: खाउ मापासिने
पुर्मुसरी	: घाम, नम मिउ

धामा

१. गुर य 'युड' कविता अपरिव थैच्योके होकाइ जे मनि होमाल लिदे परिच्योके ।

२. मेला तवारी ल जवाक हैलिच्योके ।

- क) माभन्के लेव्स युड कै ताय ?
- ख) भन्के लेव्स युड कै ताय ?
- ग) युड लाई कताय अजैव ?

३. मेला तवारी ल जवाक सर्च्योके ।

- क) मोलो युड हैदासिव कता ?
- ख) मि लाई युड अमालेकिन कै ताय ?
- ग) युड य कतार रड्दे अपील सतेबो ?
- घ) मिराय यायुड खाकिसिमला ताय ?
- ङ) नबिचारल किताव युड चावो ?

४. मेला आखररा लाइ रला त जैच्योके ।

युड, मोलो, पलाडो, नबो, खाव, त्वाडकिव, चाव, पुर्मुसरी

५. बनैदे सरच्योके ।

खाउ, त्वाडकिव, नबो, मडदे, जिमु

६. मेला रला पुरा जैदे काफीत सारिच्योके :

माभन्के लेव्स ।

भन्के लेव्स ॥

..... पट्पट् मोल्दे मनि घाव ।

..... बन पलाडो चाव ॥

स्युसिने यन

जे युड्लाइ अहवो टोबो कविता सर्दे रैदे जे कक्षा कोठाल यार सथैच्योके ।

७. जे इस्कूल ये बारेल तोबो कविता सरच्युके ।

८. मेला करण बाक्यलाइ जैसिव स्याव जैदे अकरण बाक्यत फेरैदै सरच्योके ।

जैसिव : बनै काउ ताय ।

बनै काउ माताय ।

क) किटाव युड चावो ?

ख) आव अमालेकिन्के मिभरि पारज तघरि तज सिर ।

ग) कैलेक अबैसय सिनेतादे मडे ।

९. मेला वर्तमान कालय क्रियापद्लाइ भुतकालल फेरैच्योके ।

बाने, इसेने, सिने

१०. व्याख्या जैच्योके ।

क) कताक आवज ताय लुडस्याउ त्वाडकिव खाव ।

कताक आवज ताय सन् स्याउ नबो मुनो चाव ॥

ख) माभन्के लेव्स आवज ताने बनै काउ ।

भन्के लेव्स आवज ताने बनै ताउ ॥

११. उल्टो अर्थ याने शब्दस जोरा मिलैच्योके ।

मोलो	ताव
काव	पोरोव
नबो	चाव
माचाव	खाव

१२. परिच्योके, सन्च्योके होकाइ चाउ स जैच्योके ।

ज	आव्ज	आव्ज
उ	तुय	तूय
ई	अमी	अमि
इ	कुय	कुए

१३. छेल्दे थीक लाई सर्च्योके ।

युड/यूड	काव/काव	ताव/टाव	चाव/चाव
नबो/नवो	खाव/खाव	आव्ज/आव्ज	जिमु/जिमु

घेऊ बाबु
जे धो,

बाबु सो महिना दास्खे जे चिती माराउ जेना चाउ माचाउ निले । डाना आसा ले जे चाउ जेले । आछिम सम्मन चिती मारागा गराउ जेमाले सुन दाने चिन्ता लाइने । आना आमा, नाना, भाइजा, डा गराउ ज गेले ।

नाखा ला घेउ पगे, घेउ माह्ये, घेउ दिदी, कान्छि जामिन, चेकुचा भाइजा खात गराउ ज लेर । नाखाल ने कोठा ला इस्कूल भ्नीम बाभार भारा ल हिन्ने परि । आमा ये हेका फिन्द गेना भाद भाराल हिन । गे हेका जेड इस्कूल गिन ।

बाबु डा सो कलास लान भँयु कलास ल हिनगा फे डादास्खे । त दर्जन कापी रडा पेन्सील, रडा दत्पेन डाखोनख्या डा चाउ परिद डाक्टर, इन्जिनियर दास्ने डायुडले ।

दिदी भ्यु कलास लान रडा कलास ल हिन्गा चाउ दाद पास डौखे । दिदी ब चाउ स परि । भाइजा खाद पास दास्खे । परिन दागा माभन ब्रिसीने गाज स्पान । रेसिन ब ब्रिसी रिम्क ब ब्रिसी ।

तला आमा ना छ्या, छ्या चाउ मादस्खे द नाना ना भारा ल गन दाद हैदौखे नाना हिन्खे । नाखा ला बदा अदछे य चेकुजा नलेन हेन दाने नमाधुन दाद भूमिना स्पीर्यौखे । आमा ये ग रूमिना स्प्लेउ यद भारा ल स्पीर्यौखे ।

आइसिम घेउ यमकान गे भूमि फोकान इस्कूल सम्म गादी स्वा । बजार खक हिन्ने राने चाउ दासले । रेसिन हेका जेद बजार हासिखिन रिम्क भूमिक रासी ।

बाबु जेय जे सपीउ तलाख स्प्लेउ आमा नाना, भाइजा डा ख्वात ये तसरो तसरो क्वा गेचेन्ख्य । आमा उमी मोवाइल भाराल हेन दागा लुत तेद ह्वाखे ग चेन्खे । आनाहोना दागा स्प्लेउ खिमना लाइख्ये । मोवाइल नं. ९८४९००४७७१ ।

बाबु घेउ पगे ओजा दल्ले ताता, जुठे काका, काले ल्वान आउराइ नाखाल हेन सिसिद मिस्तरी दासलेर । ईस्कूल ब आउराइ या भाओ आउराइ तलाल १२०० (बाहसय) खोन् । त महिना ल ३६००० (छत्तिस हजार) हेन दानेखिन नाखानाम ल ज स्प्लेउ ओलेउ । दल्ले ताता, जुठे काकु, काले ल्वान आउराई नउ हेन सिसिद नाखालज हेन दानेखिन चाउ ओदास । बाबु जे जेमाराउ ब भ्युरिम दास्खे । भूमिक बाबु मालेखिन गराइ हेपिन्य यदासौ । आउ चिती ओराखिन आमा ना फोन दाचो । गे ब गुस्ती गे दाते । गे ना बेस मया लाइले । कइ दाद दास भूमिना राने हेन दाचो ।

जे म याला जा
लाल घर्ती मगर

आखर ल मतलब :

पगे	: पागो, पागी
माह्ये	: मागो मागी
नाखा	: नडदुर, नाडखार
रेसिन	: छकाल्य
रिम्क	: ओइक
स्पीउखे	: सहोल्दे, होल्य
स्प्लेउ	: तप्य, सिलो
स्पीन्य	: परिडन्य
चेकुजा	: चेकु
गुस्ती	: छेन, रो
भे	: भ्या, तबर, माखा, मस्त कुदु
भा	: जाइने
ताता	: तिते
सिसिद	: सैन्य, सन्द

खाम ल सुरूप

स्पीन्ये लाल घर्ती मगर बेनी बजार म्याग्दी धौलागिरी नेपाल	खोन्ये दस्वर घर्ती मगर सउल तडदेबुब साउथ कोरिया
---	---

धामा

१. गुरये परासिउ रो लान थात्द नि जेसन्खे ।

२. जबाक भाचो ।

- क) बाबु मालेखिन कइ दोरं ?
- ख) लाले ओ भिम्क सु सु लेर ?
- ग) मोबाइल काक तेखे ?
- घ) लाले ओ बाबु य स्ल्येउ खाना स्पीउखे ?

३. गुस्ती दाचो ।

- क) नाखा ला इस्कूल भागा सु सु हेन दानेर ?
- ख) बाबु भिम्क माले गा नाखा ला र्मीराइ नि दोर ?

४. चाउ स परिन्ये सोसीने बारील तुबु चिती र्भाना सोर्चो ?

५. मतलब खुलाद बाक्या ल प्रयोग दाचो ।

जेधो, भाइजा, ब्रिसी, रिम्क

६. यासीउ ल स्तनस्यु माइ आछिमका से समाइना हिनो समाइ त स्तोचो ।

यासीउ :

डामी पराइ चाउ ले ।

डामी पराइ चाउ लेने ।

क) फे दासुद कापी डाखोनोखे ।

ख) आमा भारा ल हिन ।

ग) बाबु बिदेस ल ले ।

घ) मिस्तरी ओ स्ल्येउ तलाला १२०० ले ।

७. सिस-द कलास गुरना तलाका बिदा निद सोसीउ चिती परिद भारना सदात्चो ।

८. आइसिम मोबाइल ओ चलन ये चिती सोने छ्या दासौ ल कुदु लाई ले ? भ्यु रला त जबाक सोर्चो ।

सिर्जाइन्य धामा :

९. खाम खो सुरूप भाचो ।

गे पाड सन् दे ल नीम

गे दे नेपाल खागर, बुकी, नाम ये बनिउ लिया । मड्डर जात नैदाई ज चुडरा । २०६८ रीम् ला रूयाड गन्ती डन् १८,८७,७३३ जना मड्डर सङ्ख्या लिया । मड्डर जातियाड चुङ्ग्या पो जन् मगरात दासिया । मर्स्याङ्डी भै तन् पछिउ दैलेख पूर्व, दाड, कपिलवस्तु सन् नवलपरासी ल उत्तर पहार ला गिन्या पो ल मड्डरयाड चुडरा ।

रिडी मीन डन सैसिन्य गन्नकी भै तन् पछिउ पुर्व बार मगरात अथार मगरात दे परिउ । भन् हाके अथार मगरात जन् मोल पा सन् बार मगरात जन् पाल पा दासिया । अथार मगरात पो ल अपुर दे ल छेङ्ग्य जन् 'पाड' दासिया । तोलो दे ताराकोड

डोल्या ल छेङ्गसीन्या जन् 'काइके' दासिया । अथार मगरात ला पाड ल, सेसी, पर्वत्या, गमाल्या, सन् निसी-भुजी प्जी गोता खुवा भेद लिया । सम्भोटा लिपि लन् सरसीया ।

अथार मगरात ला पाड लन् पो ल, भै ल, सिड ल मीनयाड भ्या ज लिरा । रोल्या, रूकुम, प्यथन, दाड, सल्यान, पाल्या, गुल्मी, सुर्खेत, दैलेख, रूपन्देही, जुम्ला मनताइन्य पोयाड गे पाड ल मीन लन् मतलब लिरा । पाड, कुसमा, ठाडा (थाडा), लिवाड, कोवाड,

बुर्तिबाड, भालुबाड, जलजला, जेलबाड, थबाड, गजुल, मनताइन्त्य मीन गे पाड इन् रानाइन्त्य ज्या । नेपाली वृहत शब्दकोश लिन्या अछेर बगालयाड आमा, खुकुरी, बारी, चिउरी, रूपैया बै गे पाड ल मतलब ज्या ।

नेपाल देला राज काज राचलाहुउक गे पाड लन् येन दोरा । गे पाड छेइन्त्याड जन् काइकायाड जन् रासतुउ, काइकायाड जन् रादन्त्याहुउ । राणा सरकार ये गे पाड माइन्त्या लागिउ । नका बेलाक नेपाली पाड खसकुरा नेपाल ला भोट बर्मेली पाड खाम कुरा आजातुउ । बेला बेलाक सरकार इन गे पाड छेइन्त्यायाड जन् सइका ल आनातुउ । १० रीमका द्वन्द्वकाल ल साधन गे पाड जन् राजातुउ । नवाइ बेलाक गे पाड न्योलो ल खार ल परिउ । द्वन्द्व दान्यायाड गे पाड जन् साधन जाइन्त्या सरकार इन छेइउ मायान्य, गे पाड तवर चोइ ल परिउ ।

छेइन्त्या रूयाड गे पाड ल अपुरच्याड ल पाड बराइस्यु छेइरा गे दे ला पालिकायाड ब चान्या नीम माहोनरदी येन ल नेपाल दे ल २०६८ रीम् ल रूयाड गन्ती अनुसार १२५ जाति सन् १२३ पाड लिया । जोड जनजाति सन् नेपाली तन अपुर पाड छेइन्त्याड भ्या लिर, नड रा पाड इन् ज सरकारी येन ताइन्त्य नीम् लिया ।

गे ब माच्याडस्यु गे पाड छिन्त आपरिन्या । गे पाड इन् छेइन्त्य साहित्य ल रचनायाड दोन्य ताहुउ । जोमन् अपुर जातजातियाड रा पाड जन् राजातु, उमन गे ब गे पाड जोगाइन्त्य, गे डैत लिया । गे मड्डरयाड जोड भ्या चुड्र नडा पालिकायाड सरकारी येन ल गे पाड इन येन ताइन्त्य, जाइन्त्य ताहुउ । सोगल तह समन गे पाड इन् परिउ दोइन्त्य जाइया ताहुउ । सिडा लिज्यान्य, गे पाड जन् सोगलै ज जगाइन्त्या ल नाल्त चान्या नीम चाहिउ ।

आखर ल मतलब :

दे	: देस
भामसीउ	: बराइसिउ
रू	: मी, रूमी
नीम	: नियम
सोगल	: पार, पाँए, स्यान्तै
बघिन्या	: घेउ जइन्त्य
चुइन्त्य	: चुसिन्य, चुइया
हर्देका	: यादेका, तोदेका
छेइन्त्य	: पाइन्त्य, गुस्ती दान्य

धामा

१. गे दे ल पाड ल सुरूप कै ताइन्त्य लेउ ? गुर ये आछेइन्त्य चान्या स थैचीत्य ।
२. जे भ्नीम ल नै नै पाड जे छेइन्त्य सोगल नाइयाड ल भ्नीम ला छेन् थैचित्य ।
३. थैस्यु पान्चीत्य ।
 - क) २०६८ ला गन्ती ल मड्डर ख्वाई जना लेर ?
 - ख) मगरात दासिन्य नैती ?
 - ग) अथार मगरात खुवा ला पाड ख्वाई भेद लेउ ?
 - घ) १० रीम्का द्वन्द्व काल ल काइका पाड जन् साधन राजातुउ ?
 - ङ) पाड बचाईन्त्य पालिकायाड ल जिम्मा गिन्य लेउ ?
४. जे कलास ल ज्यै ल पाड इन् रिसिचीत्य ।
५. आछिम छकाल्या ईस्कूल राउक यम ल कै कै ताहुउ ? न्योलो न्योलो खार ल गिन्सिचीत्य ओतन पान्चीत्य ।
६. गे पाड सन् दे ल नीम रौ चान्या स खेपै खेप परिस्सु, यिड ल रान्या सस्यु गुर जन् थन्चीत्य ।

७. मिला आखर त 'ल' भोअस्यु १० जोर गोता रला सरचीत्य ।
खिम्च्यो: मड्डर जाति ल सोमलो पाड लिया । नेपाल दे ल भ्या जाति लिर ।
पाड जाति पालिका नीम मगरात मोलपा गमाल्या थवाड
सोगल ताराकोइ ।
८. जे गुर स सम्भोटा लिपी ल धामा हिउसीचीत्य ।
९. गे पाड जोगाइन्य नाल्त आब कै कै लिन्य ? त पा पन्ना सस्यु जे गुर जन्
थन्चीत्य ।
१०. नेपाल दे "भ्या पाड छेइन्या पो" लिन्या छेन नाइस्यु जे ज्यै ल पाड डन् लोन्या
सर सरस्यु नेरा ल छापिन्या पतरिका त पलिइचीत्य ।

अडरेजी पाड घेउ सङ्गेपाड घेउ

-जीवन बुढामगर

आछिड छन्चवार त बजे जनता मा.वि. गाम ल वादविद गुस्ती तयारी जै जा । सो सिसर, गुरर, पाहुनार यापो यापो ल चुड जा र । नेपाली परेड्या गुर साउने बुढामगर नेपाली ए कार्यक्रम सुरू दोजाउ । कचहरी ला सेर गम प्रसाद घर्तिमगर जै द ले । जाँचेड्या गुर तुङ्ग जिम्मा यासिउ ले । समय न्हड्या मनसरा घर्तिमगर ले ।

सिसरै पालना दाड्या सोम्ने निमर अधिउ ले ।

(क) सो पाडड्या रू तुङ्ग ५ मिनेत ला समय यासिउ ले । ४ मिनेत क घन्ती रिङ्ग्याले ।

(ख) छुट्टोतुङ्ग आरोप सन गाल दाड्या फ्रोड्या माले ।

(ग) आफ्नो पछे ला रोइ रे द विपछे ला रोइ तुङ्ग खन्दन दाड्या पेंड्या माले ।

(घ) समय ल चाउ ख्याल दाड्या पेंव ॥ ५ मिनेत याफेलो भड्या घन्ती रिङ्ग्याले ।

खुल्ड्या रू

धनसरा घर्तिमगर: (धनसरा मंच ल न्हा, सभा ल बेसै ताली तर) आछिड का सेर, पाहुना, गुरू, सीस न्हेर निर्नय दाड्या रूर । आछिड इया अडरेजी पाड् भन्दा गे पाड् घेउ पछे ल रोइ नेड्या आख्युड् जाड् । गारड्या ज हो भड्या गे जो तुड् जर्मेट खेका सिउ सम्म गे गेपाड् ज पाड्सी । पहिला जर्मेट को आमा स हुइसिड्या पाड् गे पाड् ज हो । गे पाड् डी रोइ हुइसिड्या सजिलो जै । गे पाड् स संघर्स जै । गे पाड् इतिहास ज । रू ल सिधा सम्बन्ध सिधा पाड् स जै । गे पाड् तुड् मासेड्या गारसिउ गे गेरूरा कला, सिर्जना सेड्या गारसिउ ज । विपछे न्हे ये अडरेजी पाड् ज घेउ गार के । जो ये जो अगारडी ब जर्मेटको सुरू क गे सेसीरै हुइसिड्या गेपाड् ज । गे पाड् गारसिउ जर्मेटको हुइसिड्या पाड् ज । अडरेजी गारसिउ दोस्रो पाड् ज । (घन्ती बजे)

पहिला गे पाड् बचेड्या पँव । ओखे बल्ल अडरेजी पाड् रा । गे पाड् गारसिउ गे इतिहास ज । गे इतिहास याम्वाँ भड्या गे मिन ब म्वाँ । रूरै जागिर लागि अडरेजी पाड् परेर । जागिर भन्दा सिर्जना घेउ जै । सिर्जना मेते द जागिर माबचे । (अन्तिम घन्ती रिड) आघे गारडी आरोई आखँ ।

रमन बुढामगर: आछिड का सेर, पाहुना, गुरू, सीस न्हेर, निर्नय दाड्यार । आछिड अडरेजी पाड् घेउ सड् गे पाड् घेउ विपछे ल रोइ दाड्या आख्युड्जाड् । पहिला पाड्ड्या न्हे ये गे पाड् भन्दा अडरेजी पाड् घेउ यागार । न का न्हे भ्या ज भ्रम ल अल्जाउलु । आछिडका दिन ल अडरेजी पाड् मापाड्या रू ल अयँज माले । आछिड गे जो गेज्याडे ओताने अडरेजी सरसिउ जै । गे गेकुसिड्या कोवा त अडरेजी ज सरसिउ जै । आछिडका कम्पुतर ल जमाना ल अडरेजी जिम्जा गारड्या के घेउ भुल हो । आछिड जो य अडरेजी सन कम्पुटर मासेउ ओ ये जागिर माफ्रोउ, व्यापार मादादुव । अडरेजी मासेड्या रू ल कुनै महत्व ज माजै । (पहिलो घन्ती रिड)

अन्तिम क बाँचेड्याको लागि केहि दाड्या ज पँव । केहि दाड्या लागि गे पाड् सेड्या पँव । अडरेजी से ड्या रू खाबेला ब बेकाम माजाई । अडरेजी पाड्ड्या रू जोड् पनि न्हादु । (अन्तिम बजे) आघे गारडी आरोई आथल ज आखँ ।

आखर ल मतलब :

छन्चरबार	: सनिबार
गुस्ती	: छेन, रो
सीस	: परिन्या रू
रोइ	: रो, गुस्ती, छेन
हुइसिइया	: सिउसिन्य, हिउ सिन्य
सेइया	: सन्त्या
गारसिउ	: अई लेसिउ
पँव	: परी
आखें	: इइया खेम, खेम्दा, खेम्के

धामा

१. सोम्रे निम चाउस गथेस ।

२. धनसरा ये गे पाइ बारी ल कुयो कुयो यागार चाउ स गथेस ।

३. रमन ल अडरेजी पाइ बारेला रोइ चाउ स गथेस ।

४. गुर ये अगिडो रोइ गगारस ।

- क) आका गुस्ती कानड अजयो ?
- ख) गे पाइ अवारे ल काइ काय कै यागर ?
- ग) रमन ये कुयो यागर ?
- घ) नविचार त काइका पाइ चाउ नगारें ?
- ङ) गे तुड कुयो ल अबारी ल पाइया चाउ गेगार ?

५. मेला अछेर बगाल गपरिस ।

गुस्ती	गुर
लकर्या	पाड
अडरेजी	गाम
जनता हाई ईस्कूल	लकरी
सीस	छन्चरबार

६. ऊकार मान्तरा लागेउ १० गोता आखर बगाल गसर स ।

न्ह स = रू

७. रमन ये अडरेजी पाड ल बारे ल क्यो क्यो रोइ दादनेउ, गेन्हे रास छलफल गदास ।

८. धनसरा सन रमन ल काड्का ल अविचार चाउ यालागे । रडा रला सरद गुर तुड् गसथेस ।

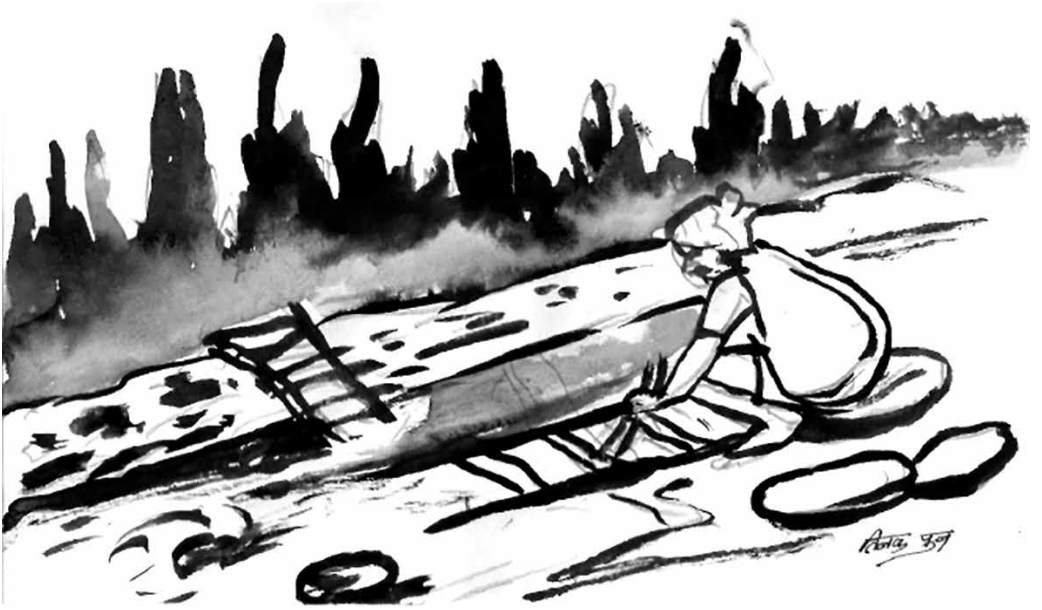
९. गे कलास ल डेलो डेलो सीस डी ल डीखार ल धन घेउ संग पराइ घेउ गारड्या बारे ल रोइ गदास ।

दान्वानी सिदे पति अताव

-शुकलाल घर्ती मगर

दोड्क तोबो दान्वानी छया लागिवो बन ला पुप् ल अबासिज्याउ दि । मस्त सेरजादे अहा मनि को को तेदे अलेउ दि । नौय अज्याउ जम्मा नाड्खार ल बादे दिनका तोबो मि रैदे कैने अलेव दि । दिनका तोबो मि अकयक अकयक नाड्खार ला मिभरिज खेम्नादेकेर । इटाव छया लागिव अटाजेव रड्दे नाड्खार ला मिभरि ज वाक्क तादे यालेव दि ।

तछा नाड्खार ला मिभरि दुप्सिदे या मुख्याये अफ्ठीम्क वाकेर । होकाइ यामुख्या

लाई हैदोकेर, दे आबो कता जैन्या । गे नाड्खार ला मिभरि दान्वानीय यारखेमिरदुकु । कि आव नाड्खारज रादे तड्दे बाउ परिके । कि आव दान्वानीलाई सैने तोबो अक्कल हाउ परिके । आव नाड्खार ला मुख्या नताउकाइ नड तोबो बुद्दी हाउ ज परिय । आलेखा

हैलिदे मिभरि याभ्नीम् भ्नीम्दे बाकेर मुख्या मनि अभ्नीम्दे बाके ।

खा खा रि तानाई हा हा ज़ मुख्या लाई अमीर माहुइ । आछिमके रिभरि ज़ माइसेदे आव दान्वानी य सु लाई लाडो । अछिन् अछिन्ज बाउ ताके हैलिदे तरि तरि माइसेने सुँचिकु ? साचु ज़ नौछ्याम आधा रि ल के ओखरेका माल ज़ दान्वानी हुके । होकाइ मुख्याय अनाइखार ला तोवो लुजा लाई अहुइ ल जादे पोदे घुर्दे लाइकु । मुख्या मनि दान्वानीय अछिन् अछिन्ज अमा सन्ने जैदे माथो माथो अचाल मासथैदे बाके ।

निबाक निबाक दान्वानी लाई यमत अकि हुके होकाइ हुइ ला लुजा लाइ विसाउनात सुचन्दे ओल भोम्परादे एनाके । नौ बेलाक ज़ मुख्या य आवो कता डाजैके ? हैलिदे अडय क्योदे नम्दे फकिंदे बनै असुँचिज्याकके तोवो सिइत घेव मर्किमरचि लिजेर । मुख्या य दान्वानी एदे अमाहुतादे ज़ हुइला लुजा लाइ पाखादे हाइकु होकाइ सिइता मर्किमर फ्यादे रैदे दान्वानी य अहुइ ल जादे पोदे लुजा लाई नाइखारदे रैदे हुके ।

दान्वानी पाखा चुसिदे हुदे अघुर घुर्कु, “आइ ! आछे के आउ लुजा जामा गिवो चि अलेव आरख कताने जामा अबोमज्याउ कि ।” अघुर अबोम्काइ दान्वानी चान चानो अपुपदे जोनाके खा मस्त जोनाइ हा ज़ मर्किमर यापचलेसिज्याउ लेउ होकाइ दान्वानी लाई अजडत यादादयोज्याउ लेउ । ओलके यमत बनै रिसिनाइ दि आरखके बनै नचिल्सइजे सुगरे डापुप् ल बादे चि आउ डा लाइ चिल्ले नसिरन हिपे कुरूप कुरूप कैदे डायानेकि ।

दान्वानी अपुप् क केदे चानचानो लुजा लाइ हाइने हैलिदे अहुइ पलाकु । अपलाकके अहुइ ला मर्किमर पारज़ पाखादे पुलुदे लाम्लुम् दलैदे दादेकेर होकाइ धुम्धुम् ज़ गोदे ओजोर हाइकु । होछ्याम् बिनाज्याउ ज़ इस्याके । परातिका लाभरि रिभरि, मनि अजोर हायदे इस्यादे लिके ।

होइड नाइखार ल तरि मि अमामाक पार मिभरि बनै यारेइज्याउ । आवो के आउ मर्किम राई दान्वानी लाइ दादे यासैव ज़ ताखो । आछिम रि ल के सुलाइ ज़ माकैनासिहुकु । मुख्या य आव दान्वानी लाइ असैव ज़ ताखो हैलिदे नाइखार ल रेइदे राम याजैज्याउ ।

अछिनताछेम रि ल मुख्या पाखादे भिसिने हैलिदे अपुलुकके फरिमनि दान्वानी य के अहुइ ल मिज चि घुरदे बनै अलाडजेव रइकु । ओहो ! आव लाइ के मर्किमराइ यामासइव चि लेउ । फरिमनि नाइखार लाई मि लाइदुकु आवो कता जैनेकि हैलिदे बनै सुँचिकु । चानचानो भिम ल पसिदे अक्वा क्वाइसिके होकाइ माथो माथो अचाल

मासथैदे दान्वानीय अछिन् अछिन् बाके । निबाक निबाक होइड होइड दान्वानी अबान्य यम ल तोबो घेव्व भै अलिज्याउ लेव । भै तरिन्याय अलागि सिडय छम् जासिव अलिज्याउ लेव ।

भै अतरिन्या डादे दान्वानी य अहुइ लाई नामक नयदे अहा हुल्ने य अलागि त जामा होइड बादे हुल्नाकु । अहा कतान्य अहुल्नाज्याउ लेकके आछिम रि ल सेरजाउ मि लाई अरैव लेव अहा माछाने तादे सेरजाउ लाई कैवको लागि अहा अहुल्नाव लेव । दान्वानी य अहा बनै मस्त सम हुल्कु ।

होदे दान्वानी य अहा अहुर्लिजेक मुख्या य चान् चानो हुइ ला सेरजाउ मिलाइ पाखा त आइदे अहुइ ल हिला गम नेमबोलो मिलिदे चान्चानो तहुइ जैदे पोदेयोकेनी । होकाइ घेव्व खोला तर्ता दान्वानी अतरिन्या सिड छम लाई हाइदे ख्यादे काथे य अछम जादे मोसिदे रड्दे निनैकके दान्वानी अहा हुल्दे हुके होकाइ अहुइ घुर्कु । अहुइ अघुर्क बनै गिउ गिउ डप्सिके आछेकके जामा बोमो चि अलेउ आर्ख कताने जामा गिव अताजेउ ।

करिड् करिड् गुय गुय अघुर घुर्दे अरैक हिला गमता रि बनै अदडजिक तेफुइ ओलके यम त बनै रिसिहुइ । “आरखके बनै नजिसड्जे सुघरे डापुप् क बादेचि कुतु कुतु पल्दे डाकैसने कि ।” मुख्या सनि सेरजाउ मिनि मोसिदे दान्वानी लाइ रड्दे निनैकके बाके बाके बाके । आबो भै तरिने बेला ताके दान्वानी तचै च्याँसिदे छम लाई मनि रड्कु । दान्वानी य अयुड युड ल हैलिके, आउ छम्के तलाका ल के जामा घेव्व चि अलेउ आछिम कताने जामा जिमु स्याउ अरन्ज्याउ कि । ए आछिम डागुर य तदे आउ छम जिमु स्याउ डारड्ज्याउ ताखो चानो बादे आउ सेरजाउ मि लाइ सैदे कैनाने चि ।

मुख्या सन सेरजावनी मोसिदे रड्दे निनैक दान्वानी अहुइ ला हिला गम करिड् करिड् घुर्दे माथो माथो काथे छमत बाके छम य अधमर क अबान्या बेला क काथेय अछम कत्याम् क्यादे दान्वानी छाम्छुम् भै ल तेदे बगिदे सिके । खा खा भै य दान्वानी लाई वगैनाव हाहा ज चोक्ता चोक्ता तानाके । खालेखा अस्याकरी चुक्तिय हालेखा ज अस्याकरीताई पतिर तानाकेर । दान्वानी अमासिदे मनि मिलाई सैदे अकैज्याउ । असिवकाइ मनि पति तादे बर्खाक मि लाइ ज कैर । पापिराइ ज्युँदा त मनी मिज दुखइर, सिदेमनि मि ज दुखैर हैलेर ।

आखर ल मतलब :

दान्वानी	: मेमा भुत
पुप्	: वनला लुङ खाप, मि खाम्सिने पो
पाखादे	: एनाने भिसिनाने
दोङ्क	: डाडा जमानाल
नाङ्खार	: मस्त मिराइ माजिम लेव पो
काथे	: चल य अकि
लुजा	: जिमु खेपा मेमा
सुगरे	: जामा छिन्क

धामा

१. गुर य अपरिव थैदे मेला गिनसीव जवाक हैलिच्योके ।

- क) दान्वानी कताड अबासिज्याउ ?
- ख) दान्वानी य अज्याव कताड वादे अरैज्याव ?
- ग) दान्वानी य अघुर कताने अबोमो ?
- घ) दान्वानी य अघुर कताने अधिवो ?
- ङ) दान्वानीय कताने अजोरो अहाइव ?

२. खालि पो भरैच्योके ।

- क) दान्वानी छ्या लागिवो वन्ला अबासिज्याउ ।
- ख) नाङ्खार ला मिभरि दुप्सिदे अभिम क वाकेर ।
- ग) दान्वानी ताइ तेदे असिव ।

३. मेला गिनसीव जवाक सर्च्योके ।

- क) दान्वानी य अज्याव कता अलेव ?
- ख) मुख्या य कताने दान्वानी लाइ सैव अपानो ?
- ग) दान्वानी कैतादे असिवो ?
- घ) अजेकाल का पतिर कैतादे याताउ ?
- ङ) मिर लाई दान्वानी य कताल घुर्जेउ ?

४. हो सै माड, हो क (✓) माड त (x) चिनो भाच्योके ।

क) दान्वानी भिम ल अबासिज.याउ ।

ख) दान्वानी य मिर लाई हुइ ल यार घुरो ।

ग) भै तर्त सिड य छम अलेउ ।

घ) दान्वानी लाई सिजा राई यादावो ।

ङ) नाड्खारला मिभरि दुप्सिदे या मुख्या य अभिमक बाकेर ।

५. मेला आखर ताइ रला जैच्योके ।

नाड्खार, पुपू, मर्किम, काथे, हुइ, भै, छम, भोम्परा

६. परिदे, सन जैच्योके ।

त छेन : दान्वानी छ्या लागिवो बन् ला पुपू ल अबासिज्याउ ।

ने छेन : मुख्या सन सेर्जाउनी दान्वानी लाई हिला गम भादयोकेनी ।

भ्या छेन : नाड्खार ला मिर मुख्या य अभिम क बाकेर ।

तोबोलाइ हैलिन्य त छेन, नेमोलो लाइ हैलिन्य नेबचन सन मस्त लाई हैलिन्यलाइ भ्या छेन ताय । गे मगर पाड त सोड छेन तार ।

७. जोरा मिलैच्योके ।

नड	बार
जीन	वाचिन्के
जे	बाय
ओल	वाच्योके
या	वान्के

८. परिदे चाव जैच्यो ।

क) दान्वानी य सुलाइ लाडो । दान्वानी नाड्खार ल हुकेनी ।

ख) मुख्या य तोवो उपाय हाइकु । मुख्या य पार लाइ यार खुल्कु ।

छार यन

९. सिलु त बल छाने बुद्दी घेउ ताय, हैलिन्या बारेल जे खार ल छलफल दोच्योके ।

१०. जे नाड्खार नाम्ल हैलिसिने तोबो सिलु सर्दे रैदे जे ईस्कूलता भिता त ताडिगच्योके ।

बेस चाउ धोरपातन

-दल बहादुर घर्ती मगर

नाखा नाम खिम्गा बेस चाऊ ।
डा युड ला धोरपातन आउ ॥
पु लेर होउ घेउ घेउ थिन्के सल्ला भम ।
फिन्द जेन्या, जुद जेन्या भोते बेस डम ॥

भोते पालो बेस डम खात र्मीए ज्यान्ये ।
रि ओगा कु थिराने ओगा कलात लाइन्ये ॥
वारी लब बाडलब पुरूत्ने तिम्सी डन ।
तिम्सी डन डोमो धोकायो डोमो भन ॥

धोरता पो ओल्ज चाउ ज्यान्य ओन्य भाक ।
मु, भान्य, तुसा भान्य आधु पो ले काक ॥
नमराती ओस, कप्तरी ओस तीद जासिन्य ।
आदु चाउ ओस तिना बुकि त हासिन्य ॥

बुकी बन ल छवाने हाँर, मुसे, लु, सुनु रा ।
छवाना हिन्ने वातन माम खात तार भग ॥
हार मुसे एन्ज ब्लार गुस्ती दाद चुने ।
भाराइ गुस्ती दोर इत इत चुने ॥

आखर ल मतलब :

नाखा	: नडखार, नडखर
पु	: सिजु
डम	: डमन्य, डोमो
पुरूत्ले	: हासिने, पुरू
तुसा	: चल, तुसो, धोसा
ओस	: अस
छवाने	: छवने, स्वाल्ने, छान्ये
चुने	: चुइने, चुसिन्ये, चुडन्य
गुस्ती	: छेन, रो

धामा

१. गुरये रेंए परिसिउ थाच्चो द जेब हन दाद परिचो ।

२. गुरये हैदास्यु मेल्ला गुस्ती थात्च्यो ।

- क) बुकी ल नि नि ओस लेर ?
- ख) नाखा खिम्मा चाउले ?
- ग) भोते सोम द जुद ज्यान्ये ?
- घ) धोरता पो य गेना ज्यान्ये ओन्ये भाक ?
- ङ) बुकी बन ल नमराती, कप्तेरी ओसलेर ?

३. रेंए लाइन पुरा दाद चाउस परिच्यो ।

नाखानाम चाउ ।
..... आउ ॥
हार बल्लार।
..... चुने ॥

४. आउ रला लान नि जेसन्खे जेज गुस्ती दाच्यो ।

धोरता पो ओल्ज चाउ ज्यान्य ओन्य भाक ।
मु भान्ये तुसा भान्ये आदु पो ले काक ॥

५. मेल्ला बगालना ख्वात तुबु तुबु दाद चाउस परिच्यो ।

बुकी बन ल छवाने हाँर, मुसे, लु, सुनु रा ।

छवाना हिन्ने बातन माम ख्वात तार भा ॥

हार मुसे एन्ज ब्लार गुस्ती दाद चुने ।

भाराइ गुस्ती दोर इत इत चुने ॥

६. गुर रोल प्रयोग दास्यु र्झ र्मीत बगाल तिद मतलब खुलिने दाद रला प्रयोग दाचो :

हार, चाउ, काक मुसे, चुने

७. आउ रेंए ना स्वर मिलाद पालो स परिच्यो ।

८. आमा सिसक ल भ्यु लायन ओ रेंए सोर्चो ।

९. मेल्ला रला चाउस रडद काफील सारिच्यो ।

युडला, फिन्द, भोते, डोमो, कप्तेरी, ओस, गुस्ती

१०. धोरपातन निदा चाउले जे बिचार ल र्झ रला त गुरना स्तन्च्यो ।

कृपराम घर्ती मगर ओ जन्म बि.सं. १९८६ साल माघ १८ गते बाग्लुङ जिल्ला ढोरपातन नगर पालिका सेदबाङ नाखा ल दासओ । बाबु रंग घर्ती मगर आमा भागिमला घर्ती मगर नी घेउ जा । ओल छ रिमकान हार, मुसे गोठ बाजु स चुने । बाजु ये तला नाद मुइ पारिउने । मुइ पारीगा कुत नौनी घिउ भान्ये बेस डमस जेउने । ओल्ता आछिम सम्म याद ले । ओमी बानी चाउ लेने ओबाजु ये हैदास्यु भन्ने । बाजु ये डामी ज्ञानी नाती है लेने । ओल ९ रिम तागा बाबु ओजरो राद अचानक सिख्य । बाबु सिउ छिन्त लु गोठ चुखे ।

च्याकुजा तान खारे मुसे, हार गोठ खारे लु गोठ हन दाद ओले इस्कूल परिने अबसर माखौनोखे । लु गोठ ल नाखा ला बाजुस चुंगा जैसी बाजु ये बाह्र खरी स्पत याउखे । नाओ आधारल दिन बार पात्रो खिम्ने छये छये परिन्थे सोने दास्खे ।

कृपराम हैलेखे “लुरा स वर्षा ल बुकी बन दहखर्क, बयाली हिउदाल निगा(लपानी, कुन्ला, खरे, दर्लिङ दाद घुमिद बिता द डा राखे । हिउदाल लु छवान बागा लाकज ल्हा लाई लुर जोगाने खाने । रिम्क लु थरिल सि, मुदा जोरीद नेपोल मिही मुद्ने । मिही ओछेउ ल घुम थाँद कामु क्वासीने । गोथल घेप्पा घेप्पा कार लेने र । काराइ ल्हा यराखीन सन्नेर द भुन्थेर । गोथल हा हा हो हो दाद मिही लेउ मिहीसुन ल्हा लेउना भक्ता भखिन ल्हा धोने । जंगल लेउ य लाक रिल ल्हा लाइने गोथला ना खाने । तला घेउ रमित ल ओरूखीउ । कार भुन्थे र ल्हा राउ मासनखे ल्हा ये सोम लुर धिक मेल भिन्द ओसतखेउ । छिन्त सोद आनाहोना खिम्गा ल्हाय बातोप्ने लुड्य फागा गोसै कोना राखे । ओल छयद्द थर थर गुके ।” कृपराम ओल १३ रिमल लेगा दिबिसरा घर्ती मगर ना लतारिद बिहे दौखे । लतारिने होर्यका चलन लेने । तुबु जा रङ्गा जाम्मा र जन्मिरखे । ३० रिमक ओलेगा लुर नेसय चालिस दासरखे बयालिल लु

गोधल । तला चिको परिखे नब्बे गोता लुर गोथल ज सिरखे । नाखा ला र्मीराइ तुबुना
नेरूपे तुमोहर ल कै रखे कोइ आइज ।

उनन्चालिस रिम ल ओलेगा घोरा चैनरखे । घोरा फैलिद आठ, नौ गोता दासरखे
पाल्पातान सा, मला रोटने घोरा ल । हुर सहुर्ने चाउ दास्खे बयालीस रिमक ओलेगा
इस्कूल ओ बैठक लेने । मेद दोरना बाने दाद भोन ठिक्क भानाने । बैठक सम्भीउखे द
बैठक ल हिन्खे । फागुन महिना लेने लाक सो बजे ख्वात र्मीर बैठक ल रारखे । बैठक
दास्ना लाइलेने । मासन्ने दाद हुरी बतास राखे ख्वात धोरखे धोंगा खुँ अल्फीद पाखे ।
इस्कूल ल पाद सिराइ लुराइ तेरखे । छिन्त हुरी बतास माराखे र्मीर राद तुल्द बचारखे
ओल बेहोस लेने सि, लु य तेद रूस ओतोम्बेउ । र्मीर मिलिद हुर्द भिम्क लोरखे । रिल
ब ब्ला लाक ब ब्ला लाहाक भिम्ल दाने माधुउखे जदीबुती ह्वासो जेउखे ।

थलिसीउ सन्द नौथर कायत राखे । डा डाखीम नना काक ब्ला दाद घोप्ते भाद
छामछुम दौखे । ब्लाने पोल बातो पत्काइ यौखे । हनदाद आछिम मेसिन दाई दाई चाउ
ताद दाइडा तेद लाँक भिम दौखे । छ महिना सम्म दुख खोनोखे छिन्त चाउ दास्खे । लुर
सिद ब छ महिना सम्म थलिद ब खरेज युड माचाउ माभातखे । हेन दागा खान ब जेने
ओन्ये, क्वासीने खरेज खाचो मादास्खे । ओनाखाला सेदबाडका तरोपनी याँ इस्कूलला
याँनात आरे ओल ९० रिम ल ले समाज ल चाउ हेन दानात ।

आखर ल मतलब :

धोरपातन	: चुउ पो
नाखा	: भे भिम लेउ पो
रिमक	: घाम हिन्द नम जेन लाइउ
घेउ	: भाइजा, जामिन दागा फेका
ज्ञानी	: हेदास्य भन्ने
च्याकुजा	: दिदी, ताता, धुला
छवाने	: हार, मुसे, लु रना बनल लाने
लाक	: रेसिनका जेउ छिन्त
घुम	: रिल लाकब क्वासिन कामु मान्दु
मिहीसुन	: मिहीलेउ सि
ल्हा	: हार, मुसे, लु रा ज्यान्य जनावर

होर्याका	: फेका
रिमक	: नम जेना लायु
सिखे	: सास माफेराद रूने
सा	: चिप फिन्गा चिपल भद जेने
मला	: जेस फिन्द जेने
ख्वात	: लेउ भरी
छिन्त	: लेउ छिन्ता
ब्ला	: गराउ मालेउ
मेसिन	: आछिमका लाक हिन्द राने
क्वासिने	: क्लात लाइने
माचाउ	: चाउ मालेउ

धामा

१. कृपराम घर्ती मगर ओ जिन्नकी है लेगा चाउ दाद थाच्यो ।

२. कृपराम ओ जिन्नकी ल परिउ दुख सुख बारे त छलफल दाद गथाइच्यो ।

३. जबाक भाचो ।

- क) कृपराम ओ जन्म खारे द काक दासौ ?
- ख) खाँ रिम कान हार मुसे गोथ ल चुउ ?
- ग) लुर खाना सिरखे ?
- घ) याँ सुना यौखे ?

४. भ्रो पो फचो ।

- क) कृपराम ओ बाबु र्मीत हो ।
- ख) कृपराम घर्ती मगरओजा हो ।
- ग) ल्हाय से बार्तोत्ने लुडय फागाराखे ।
- घ) लुर नेसय..... दास्खे ।
- ङ) नाखा सेदबाडयाँ स्कूलना याँनात ।

५. चाउ माचाउ भाचो (चाउ ✓) (माचाउ ✕)

- क) कृपराम ओ नाखा सेदबाड हो ।
- ख) ३ रिमलान हार मुसे गोथ चुखे ।
- ग) घुम थाद कामु क्वासिने ।
- घ) चालिस रिमल ओलेगा घोरा चेनखे
- ङ) धोरना हिन्ने थिक्क ताउ बैठक हिन्खे ।

६. चाउ रड द सच्चाद परिच्यो ।

किरपराम, धोरपाटन, निगलापानी, छिनत, चालन, बाव ।

७. मेल्ला बगाल ओ मतलब सोचौ ।

नाखा, घेउ, बाजु, भिउ, क्वासिने

८. आउ रो परिद तुनो दाद सोर्च्यो ।

कृपराम हैलेखे “लुरा स वर्षा ल बुकी वन दहखर्क, बयाली हिउदाल निगालप(ानी, कुन्ला, खरे, दर्लिड दाद घुमिद बिता द डा राखे । हिउदाल लु छवान बागा लाकज ल्हा लाई लुर जोगाने खाने । रिम्क लु थरिल सि, मुदा जोरीद नेपोल मिही मुद्ने । मिही ओछेउ ल घुम थाँद कामु क्वासीने । गोथल घेप्पा घेप्पा कार लेने र । काराइ ल्हा यराखीन सन्नेर द भुन्येर । गोथल हा हा हो हो दाद मिही लेउ मिहीसुन ल्हा लेउना भक्ता भखिन ल्हा धोने । जंगल लेउ य लाक रिल ल्हा लाइने गोथला ना खाने । तला घेउ र्मित ल ओरूखीउ । कार भुन्ये र ल्हा राउ मासनखे ल्हा ये सोम लुर धिक मेल भिन्द ओसतखेउ । छिन्त सोद आनाहोना खिम्गा ल्हाय बातोप्ने लुडय फागा गोसै कोना राखे । ओल छ्यद्द थर थर गुके ।”

९. कृपराम ओ जिन्नकी परिद नि जेसन्खे ? रड रला सोर्द गुर ना स्तनचो ।

१०. नाखा ल तुबु सन्ने र्मिओ जिन्नकी सोर्द गुरना स्तन्चो ।

पापी युड

-जीवन बुढामगर

तला छ्याड्का रोइ ज़ । वन ला तोलो बास ल भ्या भैसार यालेउ । भैसारा स डेवामा बाबु मालेउ तोक्या लकर्या सन लकरीडी डेलेउ । लकर्या भैसारा स वन ल अनाँजाउ भड्या लकरी ये बास ल ज बल्ला रड्या अदोजाउ । तला छ्याड लकरी ये बल्ला अरजाउको तोलो जुगी यारालकरी ओलवा ज़ अलेउ । जुगी ये मोहनी लैद लकरी तुड् अछिड त यालाडो । रिन्दे लकर्या भैसारा स अराउको अनाना

अमलेउ । अनाना अम्लेउ रडद अभाई तुड् बेसै चिन्ता यालागे । अनाना तुड् ख्युड्ड्या लकर्या तला तला याबुवा । तलाछ्याड अनाना तुड् जुगी स याफ़ोउ । तला छ्याड जोगी ये लकर्या तुड् सिड् पलड्या गार द वन ल यालाडो । वन ल लाड् द सिड् ल अतुप्पा त याप्रिउ, लकरया तुड् सिड् ल अतुप्पा त प्रि द जुगी ये अजरा डी लकरया तुड् सेड्या गारद सिड् ल अजरा डी का पलड्या सुरू यादोव । जुगी ये सिड् पलद धलेड्या अख्युडको लकर्या ल अनाना ये राद बचेद अभाई तुड् भुड यालाडो । जुगी ये तला छ्याड लकर्या तुड भुल्ये द व्वीइ गोड्या गार द वन ल यालाडो । लकरया तुड तोलो रिन तुड् व्वीइ गारद जुगी ये घो याप्रीव । जुगी ये लकर्या तुड् बेसै पताल घो प्रिद, लकर्या ये अघो जाउको जुगी ये रूताडी घेउ लुड ये भितर ल यारालो ।

आखर ल मतलब :

छ्याडका	: छाका, तलका
लकर्या	: बुचा, छोर्या, लुल
भड्या	: पाड्य
अम्लेउ	: मालेउ
पलड्या	: पल्य
ख्युड्य	: रोय
याप्रीव	: परिड्या
रिन	: जरा
यारालो	: रिन्त्य, कप्या

धामा

१. आका सिलु ल अबारी ल गुर स चाउ स गथेस ।
२. अधिउ सिलु गेभुड ला सेररा स गिड् द चाउ स गथेस ।
३. गे कलास ल पालो पालो स आउ सिलु गपरिस ।
५. भुड याल सेररै साथेड्या सिलु गसरस ।
४. मेला मतलब गपरिस ।
व्वीई, मोहनी, बल्ला, याघोव, वन ल, लकरी, जुगी, लकर्या
६. जवाक गसर स ।
क) लकरी तुड् काड्का ये कै जेद यालाडो ?
ख) लकर्या ये अनाना तुड् मफ्रोव के ?
ग) लकर्या तुड् अनाना ये पहिलापल्ल कैजेदा याबचेव ?
घ) जुगी क्वा कुसिड्या रूर सो चाउ जैर ? गे विचार गयास ।
ड) लकर्या सन लकरीडी क्यो डेदोजाउ ?

७. मिलेद गसरस ।

वनला तोलो बास ल भग भैसा । डेवामा बाबु मालेउ तोक्या लकर्या सन लकरीडी पनि डेलेउ । लकर्या भैसारा स अनाजाउ भड्या लकरी ये बास ल ज बल्ला रड्या अदोजाउ । तला छ्याड लकरी ये बल्ला अरजाउको तोलो । लकरी ओलवाज अलेउ, जुगी ये लैद लकरी तुड अछिड त यालाडो ।

८. आका सिलु परे द क्यो रोइ गे हुइसिस के ।

९. मोहनी लैद अपुर तुड ब्लेड्या रूरास बचेड्या पैव गारड्या बारी ल जोर ला सरद गेगुर तुड गजचेस ।

गे छिन्दे कता ताने

जलजला प्राथमिक ईस्कूल ल कलास ६ ल भर्ना ताव सिसर मध्ये चावयाड घर्तीमगर, बलबहादुर रोकामगर, राममाया पुनमगर, निरा बुढा मगर, मोले थापामगर नयाँ सिसर पार्रा य डाटाछ्याम सिसर र दैसिदे लेर । (पारेज चाउ चाउ क्वा क्वाइसिदे चाउ रन्दे लेर । आछिमका परिने अखेमोकाइ याभिमूदे यावल्का यापाडो पाड मेल प्रस्तुत जैसिवले ।)

चावयाड : ए ! जे आउ छार ईस्कूल ल जे हुक किताउ जेडप्सिजे कि हाँ नैर ?

बलबहादुर : डालाइ के बनै राम ताजे । आउ ईस्कूल नाड्खार खार ल अलिज्याउ लेव । आव ईस्कूल होफिट धरममपानी, ओखरेनी, जलजला वुकि अलिज्याव लेव । वुकिल कताला चाव सरवै अवइज्याव । आव पार ज रड्दे डा लाइ के बनै राम ताजे ।

दिलमाया : यी ! जेके आउ पो बनै चि जेमनमालागिके सानि । डाके आउ नाड्खार ला ज तादे ताखो हिताउ छार डामासन् । नैरा य जेलेवमाल आउ पो के बनै चाव ज लेव । सय कताय नइमिर ? (पारेज तखेप्तज होज हैलेर)

- निरा** : गे पारज छार नैर गेपरिके । ईस्कूल, नाडखार पो पार ज छार होकाइ पारे गेविचार मनि छार ज लिज्यासै कतायै नइर सै कता ?
- मोले** : निरा य के छार पाडचि पुलैकु सानी नैमिर । जे नि छिन्दे बादे कता तान्य जेविचार लिजेकि ?
- चावयाड** : रोत्ता ता बुकि जिक बनै चाव सरवै अवैज्याउ लेव । वास विसरम बनै यादैसिज्याउ लेव । जलजला मनी बनै चाव अलिज्याउ लेव । डाके पर्यतन विकास सन वास य यनल लागिदे गेदेस ल ज पैसा कमैन्या डायुड लिजे । अय जैकिन्के पैसा कमैनाने विदेस ज बाउ मापरि य ।
- बलबहादुर** : डाके आजिक ज दैसन्य वास रूपिदे गेदेस लाई वास त साहो जैन्य डायुड लिजे । बन ल सोजो ज गे वास पार खेर बाजेर । आवर लाई चाव स यन दाउ परिय ।
- दिलमाया** : निरा नड न योजना कता लिजे नि ? (निरा अलाज य बुरबुर किल्सिय ।
- निरा** : आव गे वन जिक पुवा भाङ्गो बनै ताय आवलाइ चाव स वादे आव पो ल तोबो घेव्व दागा यन खुलिदे डामनी सिलो कमैन्या अरूर लाई मनि यन यान्या चि हैडलिज्या ।
- मोले** : पार नैमिरा य जे रो थैदेके डा मनि तोबो रो डायुड ल हुके । आउ गे पो ल दाक्टर परिउ सुज मालेर । मिर याजोरो हाइदे बिना कमाइ ज सिजेर । ओकाई आव रोगीराइ चाव यासेवा दान्या लागि डाके दाक्टर परिदे मिरा य यासेवा दान्या चि हैडलिजे ।

(जेधो ! हैलिदे पार ज याभिम याभिमदे बार ।)

आखर ल मतलब :

नैमिर	: युङ्का मिर
वास	: मि ससम्ने बस्त
फलिफाप	: चाउ तान्या
दोङ्क	: डाका जमाना ल
सिउसीनान्य	: पैसिन्या
जोदे	: तपुरबन
खेरख्यान्य	: बिना यन समय जाने

धामा

१. मेला तवारी ल जवाक हैलिच्योके ।

- क) आउ रो- ल जम्मा खा जना मिर लिज्यार ?
- ख) चावयाड य छिन्देडा अमड कताकि ?
- ग) नड छिन्दे कता ताने नयुड लिजे ?
- घ) मोले य छिन्देडाइ मड कता लिजे ?

२. मेला रो- सु य हैअलेव ? सन्च्योके ।

- क) डाके पर्यतन विकास सन वास यन ल लागिदे ज सिलो कमैन्य डायुड लिजे ।
- ख) तोबो घेव दागा ल यन खुलिदे डामनि सिलो कमैन्य अरूरा लाई मनि यन यान्य चि डसुँचिजे ।
- ग) डाके दाक्टर परिदे मिरा य यासेवा दान्य चि हैडालिजे ।

३. मेला तवारी ल तुनु जवाक सरच्योके ।

- क) विदेशदे बान्य निराय अबिचार किताव अलागिव ?
- ख) चावयाड य कुरू पर्यतन यन अरूजिव ताखो ?
- ग) गेदेशलाई साहो जैन्य तरिकार कता कता लिजेर ?
- घ) पार मि राई कता जैकिन गो यन पुरा गेजैव ताय ?

५. हिताउ मतलब ताने आखररा स जोरा मिलैदे काफीत सारिच्योके ।

सन्य	गुर
वास	दावपरिने
यन	मिससम्ने वस्त
परैन्य मि	स्युसिने

६. मतलब खुलिन्य जैदे रला त सरच्योके ।

वासबिस, क्वा, पर्यतन, कलकारखाना, यन

७. रो भ्रासिव मि राई यापाड जेकुइ खेलैदे परिदे सथैच्योके ।

८. मेला आखररा लाई चाउ स पाडच्योके ।

पाड, नाड्खार, युड्का, नयमिर, रूपिजेर, डाजेर

९. मेला रलार परिदे मिन मतलब यान्य आखर तिच्योके ।

जलजला, प्राथमिक ईस्कूल ला कलास ६ ल यामिन सिसव ईस्कूले मध्ये ल चावयाड घर्ती मगर, बलबहादुर रोका मगर, राममाया पुन मगर, निरा बुढा मगर सन्, मोल्या थापा मगर छार ईस्कूलेर । नौराई गेदेशल ज यन दान्य चाव डप्सिर ।

१०. परिन्, सन्के सन जैके ।

क) आव गे ईस्कूल चि ।

ख) खै ! नयमिर डाके जोदे डारड्देम हितावज डारड ।

ग) निरा य हैलिके, “बल बहादुर य आउ रो मासन्कु ।”

घ) आव गे पो किताउ जेडप्सिया कि ?

रोत्ता रला त अल्पविराम (,), तवारी चिनो (?), उदगार चिनो (!) कै जैदे सरन्य ताई ?

रला अखेमोंकाई विराम चिनो जान्य ताय । रला राय याबीच ल तुनु अडिवको लागित अल्पविराम चिनो जासि य । रेड्क, अचम्म डप्सिक, युडला भाव बुभैक दान्य बेला क उद्गार चिनो जासिय । कोइ रो सनोक लागित गिन्य चिनो जासिय ।

रु- ढररदे वररररु कुरनर, अलुडवररररु कुरनर, उदगरर कुरनर सन गरनुड कुरनर डुरडुग दरसवर नरडुलु रलर तरकुकुके ।

११. डुलर कुरनर डुरडुग गुरदे नर नरडुलु रलर गुरकुकुके ।

अलुडवररररु कुरनर	,
उदगरर कुरनर	!
गरनुड कुरनर	?

कुरर डन

१२. गुर ड अडरकुकुव डन तर गुकुडु खलुदु नर नरडुलु गुरसदु डरडुदु गे कलरस ल डरर सथुकुकु हुकरडु गे रु- कुरतरउ अतरउ सुडरव नरकुकुके ।

१३. डरदरकुकुडरडु गे नरडरररस गेघुडरनर क गेडरडु अधरर तर तुडु रु- सरकुकुके ।

१ॡ. गे डन गेसगु हुरलरनुड डुड ल नरदु नरडुलुड नरडरडु तुडु ल सरकुकुके ।

कुखी हाड

-जीवन बुढामगर

बेसै चाउ गो डें ता गाम ला गेमी कुखी हाड ।
ज्वागे नड्या वागे नड्या मन लागेड्या कुखी हाड ॥

कुखी हाड त हिमाल खेका धारा सोबन रेन्या ।
नका हाड खेका न्हहुको सोबन ये मोहनी लैड्या ॥

चैत बैसा ल बन ब्वा, बन स्यारा यागा ये चाउ जैड्या ।
सावन भदौ ल हार, भैसा, रा लु रै भनै चाउ जैड्या ॥

उत्तर फदे रूकुम, पुर्व फदे वाग्लुड, प्युथान जता ततै रेंड्या ।
खा चाउ कुखी हाड युड ज सम सम जैड्या ॥

आखर ल मतलब :

रेए	: कविता
आछिइ	: आछिम
इया	: डा
व्वा	: बा, बाजा
गे	: देय
धाराधारा	: दान्ना, दान्ना

धामा

१. गुर ये रेए अपरेउको चाउस गथेस ।

२. गे गुरस गा मिलेद गपरिस .

- क) कविता कुयो ला अबारे त सरसिउ ले ?
- ख) कुखी हाड कदिउ ले ?
- ग) रूरै खाबेला हार भैसा कुती हाड लाड र ?
- घ) कु कुखी हाड ये कुयो कुयो जिल्ला छुव ?
- ङ) पाँच गोता बनबोवा सन पाँच गोता बनस्या ल अमिन गसर स ।

३. मेला बगाल चाउस गपरिस ।

वन स्या, रेइया, धारा, खेका, जैइया
चाउ, भुड स्या, हाड, पूर्व, मारेइया

४. मेला अछेर र न्ह द रला ग जे स ।

हाड, चाउ, बन व्वा, हार, लु, सोबन

५. आका लयन ये कै अगारजाउ चाउ स सरद गुरतुइ गतैस ।

- क) हिमाल खेका धारा सोबन रेइया ।
- ख) सोबन ये मोहनी लैइया ।

६. गे नाडखार ला खोला ल अबारे ल चार लाइन रेए गसरस ।

७. गे सेर ये गैइया तोलो रेए सरद कलास ल गसथेस ।

मुख्या गुर तुड अर्जी

२०७६/०९/२०

श्री मुख्य गुर,
जनता ईस्कूल
गाम रोल्पा ।

बिसय : सिस रा तुड घुमेइया

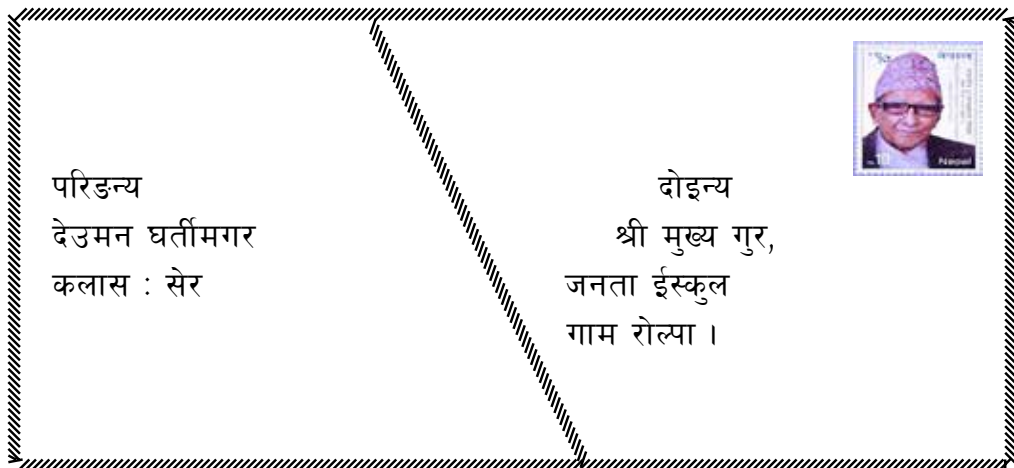
जे धो !

परेइया सिसरा तुड चाउ जेइया लागि घुमेइया ल जरूली याजै । घुमेइया पनि थप यँ याजै । घुमे द, न्ह द, भ्या ज फाइदा जै । गे ६ कलास ला जम्मा सीसर रोल्पा ला घेउ अभिन लेउ धर्म ला पो जलजला ल न्हइया गे विचार ये २०७६ रिम ल नेपाल ल न्हइया १०० पो मध्ये ला परिद ले । आका घुमेइया यँ ल गे पाड परेइया गुर मि एन्जला बुढामगर ये सीसरा तुड लाइया ले । गे घुमेइया समइ सोइला का याजै । रोल्पा ला थवाड गोड ल परेइया बने चाउ पो धर्म, थिति, इतिहासर न्हइया, सेइया मुख्या यँ जैइया ले । आका रोइ तुड युड ल ने द विचार दाइया यापँव । आका यँ जै के गारइ या गे आसा दाद गेलेडे ।

सीसर

कलास : ६

मिन : देउमन घर्तीमगर
(कलास सेर)

आखर ल मतलब :

अर्जी	: चिती, निवेदन
यँ	: येन
परेइया	: परिन्य
न्हइया	: च्याइया, खिम्य, यिउन्य
रोइ	: गुस्ती, रो, छेन

धामा

१. गुर स अर्जी सरइया अबारे ल गुस्ती गदास ।

२. रोता नेका चिती पालैपालो परेद कलास ल गसथेस ।

३. मेला मतलब चाउ स गपरेस ।

कानड, परेइया, याजै, घुमेइया, यँ, लाइया, सेइया, यापँव, दाइया

४. रो ला चिती चाउ स कापी त गसारेस ।

५. गपरेस, गबुभेस ।

क) घुमेडीका सीसरै भ्या फाईदा रेइया लेर ।

ख) गुर मी एन्जिला बुढामगर ये सिसरास ब ब्लोड न्हाइया ले ।

ग) ओर चाउ स परेइया लेर ।

६. जवाक गगारस ।

क) आका चिती काइका ये काइका तुइ असरो?

ख) चिती कानड न्हाइया सरसिउ ले ?

ग) कदा नडा जलजला घुमेइया ?

घ) घुमेइया खा जना सिसर जैइया लेर ?

७. लुम्बिनी घुमेइया यापँव गार द गुरू तुइ तोलो अर्जी गसरस ।

८. तोलो, डेलो, सोम्रें अर्थ रान्य रला गजेस ।

गुरः गुर ल असल्ला स गपरें ।

गुरनी ल डेसल्ला सस गपरिसी ।

गुररा यासल्ला स गपरेस ।

अर्जी न्हड्या घुमेड्या ।

९. जवाक गसरस ।

क) रोता चिती काड्का ये काड्का तुड् अर्जी असरो ?

ख) कलास ६ ला सिसरै कै जेद तयारी दोजार ?

ग) घुमेड्या जलजला पो कघिउ ले ?

१०. आमा बिरामी याजै गारद ईस्कूल ला गुरस छुत्ती रेड्या चिती घेउ गुर तुड् गसरस ।

नाखा ल ज चाउ ता

-दल बहादुर घर्ती मगर

आछिम मसुरी गे नाखा ल आसे, अम्बी, होम्सरा सनु कालु खला त चुडद गुस्ती दोरखे । आसे खात ना नाखा ला हालखबर है लेखे “खात नाखा ल आरे का समय ल खात लाहना हिन्न्य दि । “आक ज दाद चाउस चुडर । लाना हिनौर ब सहर बजार खिमर । नाखा ल र्मीर ब भ्या मालेर ।

कालु: चुडच चुडच आछिम वेसिन गेमि नाखा ल नि जेसन, नि जेरड ? डा ते आइसिम का र्मी रडगा अचम्म डाद स । जेधो (खत: चुडर)

अम्बी: डामी तबु जा फें अरब हिन्द राखे स्प्लेउ तबु मारेतोखे । घेउ पो ल हिन्न्या दि । दलाल ये १२ लाख निउ खे । सुन योद् द । ने लाखा ताता ना सोड लाख नि द रडा लाख ताखे व्याज ल सात लाख तुल्द १२ लाख गे-याखें । आरे युरोप हासी ले । ने महिना दास्के । बुहारी ने रिम का जा रोद्द बतौली ल बास रोद चुडले । जा ओ ब हालखबर मारा ।

होमसरा: आसे ना खिम्द “डमो माले छ्या छ्या सिरो लिस् ले तप्र तप्र गओचो ।”

कालु: “ओन्या ओन्या होरे मान परिसिउ सन्ने र्मी र लाहाक हिन्ने लाहुर हिन्ने ब भिम क राने हिन्ने दोर ने ।

जोखै: नाखा चाउ ताने लाहुरे राइ स्प्लेउ रोद नेर । गे ब नाख ल हार, मुसे रा लु गेडाने । याँ गेकजाने मकै, ताम, भोते, चीका, भ्रेस गेउब्जाने । हार मुस्या घिउ योद्द स्प्लेउ राने । रा, लु योद्द ब स्प्लेउ राने आइसिम परिना हिन्ने लाहना हिन्ने ब । नाखा ल माराद मेर । रेदिओ, तेलिभिजन ब, गे पो ल चाउस खबर मादाने । भ्या र्मी राय आक ज ह्येन दान्या खिन, चाउ ताने । लाहना हिन्द, आइ ज राने दा गा आक ज खेती किसान, उदधम दान्या ।

कालु: लाहाक हिन्द आइज रान्य दागा । “आक ज खेती किसान दाद जन्तु डाने उदधम दाने ना भ्या चाउ ले । गुस्ती थात् गा भ्या मिराय आक ज येन दान्या लेर । डा तपल्ल लाहाक हिन्द भ्या दुख खोन्द डाराखे । सन्ने खिन लाहना हिन्ने माम । नाखा ला पो रासने माम । आक ज येन दान्या ।

होमसरा: सेर जे-ज जेले चाउ गुस्ती दाचो । रडने सन्ने जे जेले दाद आसेना हैलखे ।

आसे: गे नाखा भ्रो ज ता । गुस्ती दाने गुर ना सन्ने रडने ख्वात र्मी ना खुल्ने गुस्ती दाने । आउ राने छन्चरवार ख्वात ताद गुस्ती दाने दाद भासीर । छिन त गँ छन्चरवार नाखा नाम्ला धापाधामी सेरो पाको द सन्ने रडने ख्वात तार खे । ख्वात ओ स्लु समय छिन्त धापा र लाहक हिन्ने दागा आक ज चुडने दाद जोद दोर-खे युवा र बरू नाखा ल-ज खेतिपाति उदधम दाद पसिना स्तेद पाखा पखेरा सजाने निधो दोर-खे ।

आखर ल मतलब :

नाखा	: भे भिम लेउ पो
पो	: जनावर रमी चुने
ख्वात	: लेउ भरी
जेसन	: सन्ने
होरेमान	: फेका खिमौ
नाखा	: भे भिम लेउ पो
आइसिम	: आछिम, मेसीन
लाहाना	: पो रास्द ग पोल हिनौ
सन्ने	: ख्वात गुस्ती सन्स्यु

धामा

१. बाग्लुड ला मसुरी नाखा बारी ल ग राय लै लिज्याउ गुस्त चाउस गथैच्यो ।

२. गुरये परिसिउ थात्द मेल्ला रोल खास अर्थ गथैच्यौ ।

- क) र्मी राल मीन आसे अम्बी, कालु, होमसरा ?
- ख) आसेये नाखा ला र्मीर ना है लेखे गुचुन ?
- ग) अम्बी ओजा विदे हिँद स्प्ले मारो द आइज राखे ?
- घ) गे ब नाखा ल हार मुसे, रा, लु गेडाने ?
- ङ) आउ रान्ये छन्चरबार ख्वात ताद गुस्ती दान्य ?

३. मेल्ला गिन्सीउ बारी ल गुस्ती गदाच्यो ।

- क) मसुरी नाखाला सु स गुस्ती दोरोखे ?
- ख) अम्बी ओजा काक लान राद काना हिन्खे ?
- ग) होमसराय नि तप्प तप्प गओचो है लेखे ?
- घ) जोखे य होरे मान का र्मीर कइ दोर है लेखे ?

४. मेल यासिउ क्रियापदना बाक्यल प्रयोग दाचो

चुने, खिम्ने, सोर्चो, हिन्ने, सन्न

५. रो आधारल कलास ल जे गुर ना गिन्च्यो ।

क) आसे ख्वातर दागा सेर हो कइ कइ हैदौखे ।

ख) कालुय छिन्त कइ है लेखे ?

ग) होमसरा ये लिस गओ चो लेखे ।

६. मेल्ला अछेर बगालओ ना चाउस गपरिच्यो ।

लहा ना, आइसिम, होरे मान, सन्ने, ख्वात, गुस्ती, सनस्यु, फेका, मिमौ, आइसिम

७. मेला सोर्सिउ बगाल जे गुरये परिगा जे ब परिच्यौ ।

रडा, र्भा, स्प्ले, ख्वात, र्घा

८. मेल्ला मतलब भाद रला गबनाइच्यो ।

हालखबर, डा, भाने, आइसिम, चुने

९. जेमी नाखाल बिदे ल हिन्स्यु रडा रमी ओ मीन जम्मा सोर्द नारा ओ जहान परिवार ओ अवस्था, कमाइ बारी ल छ, सात रला सेदिजै गुरना स्तनच्यो ।

सिरजाइन्त्य धामा

१०. घेउ र्मीर ना गिन्द नाखा ला तुबु आन सोचो । जे कलास ल कोभिद-१९ बारी ल गुस्ती दाचो ।

चन्द्र बहादुर बुढा मगर

आछिम का जमाना ल सुसु मिया ज चाउ तान्या । डा याज् डाज्योकिन ताखो, डाक्वाइसिकनी ताखो, डाबनिकिन ताखो हैलिन्य जमाना ल मनि अव्यक्तिगत फाइदा लाइ रान्य सामाजिक येन जोकमनि पारे भन्दा रोत्त नैदे यन दान्या, पारमिरा स चाव पाइन्त्या, खर्क ज् मद छोकरा माओन्त्या, जुवा ताँस मारैसिन्या सन माचाव यन मादान्या मिय अमिन ज् चन्द्र बहादुर बुढा मगर चि । सेस अपाँचेमीन चि ।

वि.सं. २०१० रीम वैसाख २८ गते रोल्या जिल्ला ला डादे डा जेल्लाड गा.वि.स. ओदा नं. १ आर्खा का सुनछहरी गाउँपालिका ओदा नं. ७ माभिवाड ल अजर्मिव । अपाइन्त्य पाड मगर पाड अलेव । ओल अबाबु खोजवीर बुढा मगर सनि अआबै मंगला बुढा मगरनी य ६ भाइ खेपा निजार मध्ये ला माइला खेपा निजा अलेव । अबाबु खोजवीर बुढा मगर २०१७ पंचायत काल ल तवर्ष उप प्रधान पंच तादे यन दोकु । जेलबाड लाई सान्ति गाउँ पंचायत हैलिदे मनि यासरेज्याउ ।

अबाबुय अबानि सन् अयन्ताइज् प्रभावित तादे ओल मनि आरख अयन चावो मनि मिराय यायनत मस्त ध्यान योवो । ओल २०३३ रीम ल प्यूठान जिल्ला ला जनता माध्यमिक विद्यालय बाघदुलालाइ एस.एल.सी. पास अजैव । यादे परिन्य मौका चाव स मादैकु । कुरूलेक २०३३ रीम मंसिर महिना ल अबाबु ४९ रीम ला अबैसत ज् सिके । ओल फागुन महिना ल एस.एल.सी. जाँच यादे भ्नीमदे वल्के ।

अबाबु असिवकाई ओललाई अभ्नीम चलैन्त्या बनै दुख ताके । होकाइ चैत महिना ल श्री रोल्वाड इस्कूल जेलबाड ल महिना का १३५ तलब ल गुर ताके । २०३४ रीम असार महिना ल एस.एल.सी. पास मीन हुके । होकाइ अतलब मनि वदिदे महिनाका २२५ रूप्या ताके । आबो जामा अभ्निम चलैन्त्या सजिलो तानाके । अपरैज्याउ इस्कूललाई नि.मा.वि. जैन्यलागत भ्नीम का २० दर य रूप्य नेहजार जैदे नि.मा.वि. जैकु ।

ओल परैन्या यन या ज अमादोज्याउ । राजनीति, समाजसेवा, अपुर विकासर पार ज अदोज्याउ । अपाला ल ज पहल दोदे सुल्कुबाड, ऐसेलुखर्क, रूल्बाड ल इस्कूल खुलिन्य पहल दोकु । १० रीम सम्म लगातार रोल्बाड नि.मा.वि.ल गुर जैसिके । २०४२ रीम ला फागुन महिना ल शिक्षा दिवस छ्याम जिल्ला शिक्षा समिति रोल्पाय योग्य सन् अनुशासित गुर । हैलिदे सम्मान जैकु । मिरूल ला घेव नाङ्खार पुतली खानी ल त रीम यार परैकु ।

२०५१ साल कार्तिक २९ गते मध्यावधि चुनाव ताके । नव वेला क दल खार ल भगरा ताके । होकाइ २०५१ रीम मंसिर ३ गते ओदेक सुके बुढा मगर याखप्सिक सिके । नौ वेला क चन्द्र बहादुर ओल दाड अलेव । होकाइ सरकार तरप डाई ओललाइ मुद्धा लाइदे गुर यन मनि राव परिङ्केर । ओकाइ करय ज क्याड जोगैव अलागित जनयुद्ध ल सामेल ताके । १० रीम ला जनयुद्ध ल मनि ओल डिभिजन हेडक्वार्टर ला प्राविधिक विभाग ला हार्डवयर विभाग रङ्ने, वटालियन कमाण्डर, सैन्य व्यूरो सदस्य सन छिन्दे नेकपा माओवादीला केन्द्रिय समिति ला सल्लाहकार तादे यन दोकु ।

२०६२/०६३ ला जनआन्दोलन छिन्डाय सान्ती वार्ता अतावकाइ अरू नेतार पद सन् पैसाय अलागि त राजधानी बाकेर । ओल खर्क ज पद सन् पैसात लोभ मादोकु । बुरू नाङ्खार ला मिराय यादैज्याउ दुख रङ्दे अयुङ मानैदुकु । होकाइ अनाङ्खार ल ज वल्दे मिराय रि मालेव याभ्मीम भ्मीम क ब्रिटिश गोर्खा वेल्फेर स्किम स पाङ्सिदे जेल्बाड गाविस ला ९ ओदा भरि ल पारय याभ्मीम कज ५७० गोता धारा यार जैदेकु । बत्ति मालेव पो ल नेम्बोलो लघु जलविद्युत पुलैदे बत्ति यार तन्देकु । छम् मालेउ पो ल सोम्बोलो छम् यार जादेकु । यम मालेव पो ल यम जैन्य पहल यारदोदयोकु । आउ पार यन कादुरी संस्था सन ब्रिटिश गोर्खा वेल्फेर स्किम रा स पाङ्सिदे यन पुरा अजैव ।

आखर ल मतलब :

नाडुखार	: नडुडर, नाखा
अज्यू	: अक्याड
करयज.	: काच्चा काच्चा दुखय, बल
चलैन्य	: यन खेम्न्य, यन पल्ले
च्याँसिन्य	: मिल्यौदे जैसिदे पाडुने
पाँचे	: थप मीन

धामा

१. मेला गिनसिव रो ल जवाक हैलिच्योके ।

- क) चन्द्र बहादुर बुढा मगर खर्क कता डा पो ल अजर्मिव ?
- ख) चन्द्र बहादुर य अपाँचे मीन कता अलेव ?
- ग) बुढा मगरय खा रीम अरपरैव ?
- घ) हो लाइ कता पुरस्कारय सम्मान याजैव ?
- ड) अबाबु य मीन कता ? प्रधान पंच खा रीम अताव ?

२. खालि पो भरइच्योके ।

- क) चन्द्र बहादुर बुढा मगर य पार्टी ला अपाँचे मीन अलेव ।
- ख) बुढा मगर अजर्मन रीम ल अताव ।
- ग) होय ल ज यन दोव ।
- घ) एस.एल.सि. पास डाय अजैव ।

३. हो सै माडुक चिनो लैच्यो ।

- क) चन्द्र बहादुर बुढा मगर रोल्पा जिल्ला जेल्वाड ल २०१० साल ल अजर्मिवो ।
- ख) पार्टी ला अपाँचे शेष माडुक ।
- ग) चन्द्र बहादुर बुढा मगर अङ्गीम का अपाडुन्य पाडु नेपाली अलेव ।

४. मेला भिनसिव तुनु जवाक सरच्योके ।

- क) शेषय खालेका सम्म अपरिवो ?
- ख) चन्द्र बहादुर बुढा मगर समाज सेवादे कैजैदे प्रभावित अताव ?
- ग) चन्द्र बहादुर बुढा मगरल अजीवनीडाय किताव यन गेस्युसि ?

- घ) चन्द्र बहादुर बुढा मगर पार्टी ला कता हैसित ल अलेव ?
ङ) आर्का अदाज्याउ घेव यनर सरच्योके ?

५. हिताउ अर्थ तान्यआखर ल जोरा मिलैदे काफी त सारिच्योके ।

सन्य	परैन्य मि
वास	दावपरिन्य
यन	मिससम्ने वस्त
गुर	परैन्य मि

६. मिलिव अखर जोरा मिलैच्योके ।

युङ्का	मङ्सिने वस्त
भगरा	पारे मन्लागिसिव
मद्द छोकरा	युसिने

७. मेला आखरराय याअर्थ सरच्योके ।

चाव ताने, युङ्ला, पाँचे, चलैने, छम

८. अर्थ खुलिने जैदे वाक्य ल प्रयोग जैच्योके ।

युङ्ला मि, मन्लागिसिव, मिराय यन, पाङ्सिदे

९. समाजसेवि चन्द्र बहादुर बुढामगरय अजिवनी पाला पालास कक्षा केठाल परिदे सठैच्योके ।

१०. मेला आखर चाउस पाङ्च्योके ।

नाङ्खार, युङ्लामि, च्याँसिने, जि.म जि.मक

११. बनैदे कापित सारिच्योके ।

जिमदे बाने, विना युङ्ला मि, मध्द छोकरा, ज्याउ ज्याने

१२. परिच्योके, सन्ध्योके सन जैच्योके ।

- क) चन्द्र बहादुर बुढा मगरय अपाँचे शेष ।
ख) ओल जेल्बाडल अजर्मिव ।
ग) ओल समाज सेवाल घेउव योगदान योदे नैव ।

१३. मेला यासिव बुँदाराय याआधारल तुनु जीवनी सर्च्योके ।

- मिन : महेश घर्ती मगर
जर्मिव पो : रोल्पा जिल्ला धबाड
जर्मिव साल : २०३३ साल पुष महिना
बाबु : माने घर्ती मगर
आवै : गोमा घर्ती मगर

२० वर्षला अलेक वालकल्याण मा.वि.ल भर्ना तादे दश सम्मक अपरिव । वि.सं.
२०३४ सालकाय समाजसेवा दाने यन त अलागिव समाजसेवासज राजनीति ल मनि
अलागिव २०६८ साल ल हाड्ल पादे असिव ।

१४. जे नाड्खार नाम्ला तोबो पारे मानिसिव मिय अजीवनी सर्दे गुरलाइ सतन्ध्योके ।

बर्खा खर्क

-जीवन बुढामगर

बर्खा महिना ल हार, भैसा, रा सन लु नेड्या पो तुड् बर्खा खर्क दासी । खेती पाती दाड्या रूरै यालछिमि बर्खा खर्क ल नेड्या दोर । अन्न उब्जेड्या लागि मल चाहि, मलको लागि पशु डाड्या पेंव । आर पनि नेपाल ला भ्या रूरा याकमाइ ज खेतीपाती सन पशु डाड्या हो । बर्खा ला समय क बारी ल अन्न वर्ई द, जेथ खेका लेख ता बर्खा खर्क त लछिमी लाड्या दोर । बर्खा ल हार, भैसा, रा सन लु र लाक बन ल लाद रि ल चुड्या याखर्क ल रार । बर्खा ल लछिमी तुड् लेख त डाड्या पो तुड् बर्खा खर्क दासी ।

पाखा ता खर्क ल हार, भैसा चुड् । खर्क ला अछोका बास ल रू, पादा, बाछा वाखा सन लु चुड्या दोर । बास ल जिम्जा बाछा पादा स न बार्खा लु पनि चुड्या दोर । बाचा पादा तुड् बास ल डा द छि खोंई द डाड्या चलन ले । भैसा, हार पे द

भुतन जेद कोहि वेड्या चलन दोर भड्या कोहि रूरै याज ज्याड्या दोर । हार, भैसा ल अहाने स ताम काड, मकै काड, राड्रे काड चाउ जै ।

रूरै यालछेमी जेथ खेका यामकै अमिनो सम्म लेख ता गोथो ल यालाछिमी नेडु या दोर । लुभा बद्दा बद्दी खेका हेपा मेमार गोथ क चुडुड्या दोर । बेसै छि अजयो कारन रूरै यालछिमि लेख त लाडुड्या दोर । ग्वालारै दाला स्याउला खोंइ द बाछा तुडु याड्या दोर । ग्वाला रै गित गैडी छि खोंइड्या दोर । हार भैसार बुकी छि त लान्या दोर । भुडुला रूरै याबारी ल अन्न वई द लेख त लछेमी लाडुड्या दोर । बख्या खर्क ल लछिमि डाउको सजिलो जै । बख्या खर्क ल अकारण य लेख त फ्रोड्या ओसार मल्जार । आछिड प्राकीका रू तुडु माचाउ असर परेजा । बन जंगल सन् बनओसा यामाल भडु या अनिकाल जै । जंगल यामसे भड्या सुखा जैन्या ले, रि साड्या ले, बातावरणला अक्सजन ल कमि जैड्या ले । लेख त फ्रोड्या ओसा सन जिम्जा सिड तुडु चाउ स हेरचाह दाड्या पँवाकोभाल फोहरमैला भलीड्या माजै । बन ला बोवा सन, बन स्या तुडु पनि असर मापरेड्या जे द बख्या खर्क ल लछिमी नेड्या पँव ।

लेख ता गोथ क लछेमी डाउको ग्वालारा तुडु बेसै दुख जै । करेस करेस बन ल लछिमि डाड्या पँव । बेसै नम वा द ग्वालारा तुडु हैरान जै । चिसो य ग्वाला र हैरान जै र । गोथ ल मि मुडुड्या वे दुख जै । ला य बाखा भैसा अकै को सन हार भैसा सुल द यागोडको लेख ता ग्वालार बेसै दुखि जैर । इजे द आभो खेका गे गेपुर्खा ये दाउडी याराउ चलन गे मेड्या माजै । आघे चाउ गे चलन तुडु गे बचेड्या ज पँव ।

आखर ल मतलब :

खॉइइया	: खान्नुया
वई र	: वाइर
जिम्जा	: इडन्या, च्याकुजा
हार ने	: हारन्युन, हाइनु
गोडइया	: पाइन्या, पान्या
पॅव	: परी, ताह, ता
निम	: भालु
तुड	: लाई, ना, जनु
खेका	: लन्, उन्
मज्यार	: मान्या
फ्रोइया	: दैसीन्या

धामा

१. गुर ल अरोइ गथेस ।

- बख्या खर्क ल ग्वालार जेथ खेका भदौसम्म चुडर ।
- लछिमी तुड ला, निम ल अछे जै ।
- ग्वालार करेस करेस वन ल लछिमी डाइया दोर ।
- ग्वाला रै ताम काड, मकै, राइरे काड जोर ।
- भ्या किसिम ला वन ओसार जोगे द नेइया पॅव ।

२. तोलो ये अपरेउको अरूरै गथेस ।

३. बख्या गोथ ल अबारे ल गेगुर तुड पालो-पालो स गसथेस ।

४. मेला अक्षर बगाल गपरेस ।

ला, मेमा, ग्वाला, खॉइइया, हाने, बाखा, काड, लछिमि, हेपा, खर्क, बख्या, ताम

५. मेला रलार चाउ स गपरिस ।

- बर्खा ल हार, भैसा, बाखा, सन लुर लाक वन लाद रि ल चुइया दोर ।
- बर्खा महिना ल हार बाखा सन लु नेइया पो तुड बख्या खर्क दासी ।

- ग) ग्वालारै गित गैडी छि खौँइइया दोर ।
घ) आघे चाउ गे चलन तुङ् गे बचेइया ज पेंव ।
ङ) गोथ ल मि भुइइया बे दुख जै ।

६. मामिलेइया तुङ् मिले द गसर स ।

बास ल ग्वालारे बाछा पादा जिम्जा भेदा बाखा दोर नेइया । बिचार दाद इ याउकों लछिमी दाइया पेवँ जामा । मल जा र लेख त वा ओसा फ्रोइया । खौँइ द दाला बाछा पादा स्याउला पो र रूरै ।

७. गपरेस द गे गेकापी त गसारेस ।

पाखा ता खर्क ल हार, भैसा चुड्र । खर्क ला अछोका बास ल रू, पादा, बाछा बाखा सन लु चुडइया दोर । बास ल जिम्जा बाछा पादा स न बाखा लु पनि चुडइया दोर । बाचा पादा तुङ् वास ल डा द छि खौँइ द डाइया चलन ले । भैसा, हार पे द भुतान जेद कोहि वेइया चलन दोर भइया कोहि रूरै याज ज्याइया दोर । हार, भैसा ल अहाने स ताम काड, मकै काड, राड्रे काड चाउ जै ।

८. इकार मनतरा लागेउ ४ गोता अछेर बगाल गसर स । अन्हस दासी ।

न्हरा : दासी

९. गोथ ल मि माचाइ कडा गारसिउ आका ल बारे ल गेसेर स गिड गेगुरना गतेंस ।

हिउँदा ला खेलो

अथार मगरात काला सेस ल चुङ्ग्या मङ्ङरयाड हाक वीरतीस्या लाहुर्या माताइदरा । धालै ज़ हिउदाक कमाईन्य नात्त बैपार ल हिन्रा । आकामन अपुर पो डन् ज़्यान्य ओन्य रू जन् चाहिन्य वस्त माराइ तो । तचि भ्या जे ताइन्यायाड स बेसाइस्यु ज़्योरा । समान फिरिस्यु, अपुर पो बन्ज बैपार दास्यु रा भ्नीम चलाइरा । बैसा मैना ल पलिमा, ताम खान्य ताहा, सोगल भ्नीम ल जुम्तीरा । बाली/सोगल सयार्रा । जेथ लागिकन यड, खे ल मल वुर्रा । नम वाया पाइनै सोगलै ज़ बर्खा ला बाली मकै, भत्त, सिम्मी, ज्यो वाइन्य, लाइन्य दोरा । मकै अन परिइस्यु घिकन कुत्याइरा, तचि घिया पाइनै धलाइरा । मेमायाड ग्वाला रा बाउक पुवा, फराइ धागा खलरा । लेपायाड ग्वाला रा बाउक, छिड ल दाउरी लइरा । साउन भदौसम्म अइताइन्य येन दोरा । असोज,

कात्तिक राया पाइनै रा लाइन्य, बालीयाड मीना दुअ्रा ।

सोगल ज बर्खा ला अन सयार्रा । हिउँदाला अन, ताम, पलिमा, वाइस्यु, यड, खे किइरा, दवारा मानिरा । आब हिउँदा ला खेलो बारी ल नै नै सल्ला दान्य लिस्सु चुङ्ग्रा । काला सेस ला धाङ्गुड, भावाड, राङ्गी, तालाबाड, घर्तीगाउँ, कोर्चाबाड, तपनाड, जङ, लिवाड ल चलिन्या इका चलन हाका ज़ । नङ्ङर ला, सेरयाड सन्न्या रूयाड स धापा-

धामीयाड बन्ज बैपार दानान्य, तयार ताइरा । तराइ ला वुदान पो ल खैर पल्ल्य नाल्त मुख्या सकाइ हिन्रा । बेत पल्ल्य नाल्त मेत सकाइ हिन्रा । नाका, बल्लिम खान्य पिप् ला दुन्य नाल्त बैदार सकाइ हिन्रा । खोता दुअन्य नाल्त भ्यारी भै नावड ल पल्लनारा । दाड सिड त वाड ल नमर्या पोस्यु वुमरा ।

हाक गिन्या यम मालेउक बतौली लन् पाल्पा, पोखरा, बाग्लुड पो ल “बतौल्या वुर” समान वुस्यु लाड्रा । नका भरर्या चलाइन्या रू जन् ‘त्याला’ दोरा । नका जमाना ल भ्नीम ला सेरयाड बन्ज बैपार दास्यु कमाईरा । तरिम भरिका चाहिन्य वस्त, क्वा, जा, पैरन, ज्ञान्य, ओन्य जाइरा । काड्का सेरयाड कमाइ डन् ज खे, यड लडरा । यड, खेयाड बान्जा मानाइस्यु, उब्जाइरा । रूयाड मिलिस्यु चुड्रा, मोन बारा ।

आक विदे ल येन दान्यायाड जन् छिन्त तवर दुख रान्य लिया । तोलो लेपा ल कमाइ त भर परिउक रू डासिन्य खान्या लिया । सुख रोअन्य ज्ञान्य ताइस्यु छिन्त माचान्य येन ताइन्य लिया । विदे ल धौ सकाइ येन रादान्या वास्ता माताहुड दुदुवा । जायाड मापराइसिकन बलैन्य लिरा । लुल्याड ल छिन्ता ल नाल्त सेरयाड आकै यिड् न्य ताहा । ज्यैयाड ज येन मादास्यु चुड्ज्यारा पाइनै लुलयाड, मेहनत दान्य, पसिना ल महती बुभिन्या माल्रदी । लुलयाड चान्या माताइरकन, भ्नीम, बगाल सन्र दे ब बलहा । चान्या ज्यै-बौ माताइरकन जायाड जिउदा तोक्या ताइरा । सेर ल कमाइ माताहकन भ्नीम बलहा ।

हाकनता गे पुर्खायाड ५/६ मैना हिउँदा ला खेलो दास्यु रा लुलयाड मोरा । आक बै सेरयाड जाहन याड ल नाल्त विदे ल येन दाउयान दुःख दोइज्यारा । जायाड दुःख यिड् न्य ग्याताइर । थैचिते लुलयाड, सेरयाड जे जन् कैलिस्यु रा जगारूउ मान नाइच्यो । कमाईन्यायाड ब तचोइका कमाइ रडस्यु पुर्खा ल कमाई माइन्य माड्दी । नका यड, खेयाड ल कैताइन्य अन, छि, सैयाड लाइन्या सन्चीत्य । जे बौयाड विदे ल खेलो दान्य नाल्त हिन्रकन ब ज्यैयाड स भ्नीम कैलिस्यु नाइज्यावाड लिन्या खिम्चीत्य । जे भ्नीम ला सेरयाड स जे धादन्य धोचीत्य । जे उमेर ला सिपयाड हिउसिचीत्य । तोलो, बगाल चाकन दे चाया । गे पुर्खायाड हिउँदा ला खेलो सन्र भ्नीम, नड्डर ला येन दाउयान बगाल चान्या रा जातुउ । जे ब दे ल चान्य मीन नाइच्यो । कमाई कुइ त ताहा, भागी कमाई त ताहा लिन्या छेन् ताम्योच्यो ।

आखर ल मतलब :

चुङ्गन्य	: चुसिन्य, चुङ्गया
मोन्य	: सधिन्य
जे	: अन
जुम्तिसिउ	: दुसिसिउ
यड	: बारी
दवारा	: तिहार
जगार्न्य	: सधिन्य
सुर्न्य	: पोअ्न्य
खेलो	: कमाइ, बन्ज, बैपार
खान्या	: गारो
त्याला	: भर्या ल नाइक्या
पोरो	: अर्नी
धौ	: मस्कील
बन्ज	: बैपार
पैरन	: गर गहना
तपनाड	: कोटगाउँ
जा	: भाँडा
समार्न्य	: दुउन्य
बल्जिम	: भुन, पुसै, खर
बजरा	: घेव
पोसिउ	: सुरसिउ
जायाड	: जार
मोन	: बाहुरया
बि दे	: अपुर दे
भागी	: भाग्य
लहर	: रहर
हार	: हाइ
खिम्न्य	: रङ्गन्य

१. अथार मगरात ला मड्डरयाड ल बारी त जे गुरये आछेइन्त्य थैचीत्य ।
२. अथार मगरात लन् हाक बीरतीस्या लाहुर्या रामाताइन्त्या ये हिउदा ला खेलो दान्य चलन जे सेरयाड स थैस्यु सन्चीत्य, नाईयाड स ब छेइचीत्य ।
३. मिला गिन्सिन्या तवारी ल जवाक योचित्य ।
 - क) काला सेस ला मेमायाड ग्वाला ल नै-नै येन रादोउ ?
 - ख) काला सेस ला पोयाड ल मीन सर्चित्य ।
 - ग) बैपार दानान्या रूयाड कात्तिक ल नै पर्व मानिस्यु, नै गुस्ती रादोउ ?
 - घ) सेरयाड हिउँदा ला खेलो ये भ्मीम ल नै-नै रासयोकुउ ?
 - ङ) रूयाड आक खेलो काड-काड हिन्स्यु नै-नै रादोउ ?
 - च) विदे ल येन दान्यायाड ल जाहनयाड बलैन्यामन दनाड ताइर जे छेन पान्चीत्य?
४. जे कलास ल हिउदा ला खेलो रो पालो स परिस्यु, नाइयाड जन् सथैचीत्य ।
५. रलायाड जन् जे काफी त सस्यु परिचीत्य ।
 - डा तबर परिड ।
 - नड गुर ताहन ।
 - जेमासन्त्य जे गुर ये गया पानुउ ।
 - इकानी चान्या यम ल गयावानी ।
 - नकायाड नड्डर ल चान्या येन ग्यदोर ।
 - ओयाड विदे डन् रावाड ।
६. परिचीत्य, यिडचीत्य ओतन जे गालाआका यम कोलोचीत्य ।
 - चान्या अन, छि, सैयाड लाइन्त्य ।
 - ज्यैयाड भ्मीम कैलिस्यु नाइज्यवाड हिउसिन्य ।
 - जे उमेर ला सिपयाड हिउसिन्य ।
 - गो स तबर येन ल बुद्दी लिया ।
 - जे ब दे ल चान्या मीन नाइन्त्य ।

७. मिला आखरयाड जन् मतलब रान्य रला त सरचीत्य ।

यड, खोता, सोगलै, कालापाहार, ज़ायाड, कालासेस, नम, पुवा, रूयाड, मेमायाड

८. जे छिन्त नै-नै ताइन्य यिड लेउ ? नाइयाड स कलास ल गुस्ती दोचित्य,
ओतन रूड रला त सस्यु कलास ल सथैचीत्य ।

९. जे नड्डर ल रा पान्न्य तोलो सिलु सस्यु जे गुर जन् थन्चीत्य ।

१०. मिला रला ये नै अर्थ याज्याउ यिडस्यु सरचीत्य ।

- विदे ल येन दान्य रूयाड ल कमाई पो मालाईन्या छिन्त तबर दुख दोइरा ।

- तोलो रू चाकन आभ्मीम चाया, भ्मीम चाकन बगाल चाया ओतन दे चाया ।

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर